ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 23ης Μαρτίου 1994 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Οι παρούσες προτάσεις μου αφορούν τρεις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις όπου το Βασίλειο της Ισπανίας προσβάλλει αποφάσεις της Επιτροπής, με τις οποίες διαπιστώθηκε ότι η Ισπανία χορήγησε κρατική ενίσχυση κατά παράβαση των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης. Παρόλον ότι ορισμένα από τα ζητήματα που ανέκυψαν στις τρεις υποθέσεις έχουν σχέση μεταξύ τους, εντούτοις, υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Κατά συνέπεια, θα εξετάσω τις τρεις υποθέσεις μία προς μία.

Υπόθεση C-278/92 (Hytasa)

2. Η Hilaturas y Tejidos Andaluces SA (ή Hytasa) συστάθηκε ως ιδιωτική επιχείρηση, αλλά το 1982 την ανέλαβε ένα ισπανικό κρατικό όργανο (το Patrimonio del Estado) λόγω των χρηματοοικονομικών της δυσκολιών. Κατασκευάζει διάφορα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα σε μερικά εργοστάσια εντός και πέριξ της Σεβίλλης. Οι χρηματοοικονομικές δυσκολίες της Hytasa δεν έπαυσαν με την εθνικοποίηση και τέθηκε σε εφαρμογή ένα σχέδιο αναδιαρθρώσεως, το οποίο προέβλεπε ότι το Δημόσιο μέχρι το 1986 θα εισέφερε μεγάλα ποσά [6 600 εκατομμύρια πεσέτες (PTA)] για αυξήσεις κεφαλαίου.

3. Κατόπιν καταγγελίας, η Επιτροπή ζήτησε στις 4 Απριλίου 1989 από τις ισπανικές αρχές να της διαβιβάσουν κάθε πληροφοριακό στοιχείο σχετικά με τις εισφορές κεφαλαίου στις οποίες το Δημόσιο εφέρετο ότι είχε προβεί μετά την προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα την 1η Ιανουαρίου 1986. Στις 24 Νοεμβρίου 1989, οι ισπανικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι από το 1986 για την αύξηση του κεφαλαίου της Hytasa πραγματοποιήθηκαν από κρατικά κονδύλια εισφορές συνολικού ύψους 7 100 εκατομμυρίων PTA.

4. Στις 30 Μαΐου 1990, οι ισπανικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι η Hytasa βρισκόταν στο στάδιο της ιδιωτικοποιήσεως. Βάσει του σχεδίου ιδιωτικοποιήσεως, το Patrimonio del Estado επρόκειτο να εισφέρει 4 300 εκατομμύρια PTA για την αύξηση του κεφαλαίου της Hytasa, η εταιρία να πωληθεί αντί 100 εκατομμυρίων PTA και ο

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

αγοραστής να αυξήσει περαιτέρω το κεφάλαιο της Hytasa κατά 3 700 εκατομμύρια PTA. Τέθηκε σε εφαρμογή ένα πενταετές σχέδιο ανακάμψεως, το οποίο προέβλεπε αύξηση των πωλήσεων κατά 29 % και μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού κατά 30 %.

5. Στις 3 Αυγούστου 1990, η Επιτροπή πληροφόρησε την Ισπανία ότι σκόπευε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, όσον αφορά τόσο τη μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου 1986 και του 1988 αύξηση κεφαλαίου κατά 7 100 εκατομμύρια PTA, όσο και τη σχεδιαζόμενη ιδιωτικοποίηση. Όμως, εκείνη την εποχή η ιδιωτικοποίηση είχε ήδη συντελεστεί, δεδομένου ότι στις 25 Ιουλίου 1990 η Hytasa είχε πωληθεί σε δύο ιδιωτικές εταιρίες που και προηγουμένως δραστηριοποιούνταν στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας: στις Hilatura Gossypium SA και Industria Textil del Guadiana SA.

6. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, η Ισπανία ισχυρίστηκε ότι η μεταξύ 1986 και 1988 αύξηση κεφαλαίου κατά 7 100 εκατομμύρια PTA δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, δεδομένου ότι οι επενδύσεις που η Κυβέρνηση διενήργησε βασίζονταν σε υγιή κριτήρια, τα οποία θα εφάρμοζε ιδιώτης επενδυτής. Η Ισπανία προέβαλε επίσης ότι αυτές οι εισφορές κεφαλαίου πραγματοποιήθηκαν για να αντιμετωπιστούν συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί πριν από την προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα. Όσον αφορά το σχέδιο ιδιωτικοποιήσεως, η Ισπανία ισχυρίστηκε ότι αυτό δεν ενέχει στοιχεία κρατικής ενισχύσεως, ενόψει του γεγονότος ότι η επιχείρηση πωλήθηκε στον πλειοδότη, μετά από γνωστοποίηση της προσφοράς για την πώλησή της στη διεθνή αγορά. Για την αξιολόγηση της επιχειρήσεως πρέπει να ληφθούν υπόψη οι κατά το πρόσφατο παρελθόν ζημίες εκμεταλλεύσεως και το κόστος απολύσεως του πλεονάζοντος εργατοϋπαλληλικού δυναμικού. Η Ισπανία προβάλλει ότι, αν η πώληση ενείχε όντως στοιχεία κρατικής ενισχύσεως, τέτοια ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, δεδομένου ότι, αφενός, αποτελεί μέρος του σχεδίου ανακάμψεως που καταρτίστηκε για να καταστήσει οικονομικώς βιώσιμη την επιχείρηση και, αφετέρου, η επιχείρηση είναι εγκατεστημένη σε μια περιοχή που η Επιτροπή έχει χαρακτηρίσει επιλέξιμη για τη χορήγηση περιφερειακής κρατικής ενισχύσεως, δηλαδή στη Σεβίλλη.

7. Φαίνεται ότι κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1990 και το πρώτο εξάμηνο του 1991 διεξήχθησαν παρατεταμένες διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ισπανίας και της Επιτροπής, κατά το στάδιο των οποίων ζητήθηκε από την Ισπανία να καταθέσει ένα αναθεωρημένο σχέδιο αναδιαρθρώσεως της Hytasa. Στις 13 Ιουνίου 1991, η Ισπανία υπέβαλε ένα τέτοιο σχέδιο στην Επιτροπή.

8. Η απόφαση 92/317/ΕΟΚ της Επιτροπής [1], σχετικώς με τις κρατικές ενισχύσεις υπέρ της Hilaturas y Tejidos Andaluces SA που φέρει σήμερα την επωνυμία Mediterráneo Técnica Textil SA και του αγοραστή της, εκδόθηκε στις 25 Μαρτίου 1992. Κατά το άρθρο 1, παρανόμως χορηγήθηκε στην Hytasa κατά την περίοδο 1986 έως 1988 ενί-

1 — ΕΕ 1992, L 171, σ. 54.

σχυση υπό μορφήν εισφοράς κεφαλαίου ύψους 7 100 εκατομμυρίων PTA, δεδομένου ότι δεν τηρήθηκαν οι διαδικαστικοί κανόνες του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Ωστόσο, το άρθρο 1 στη συνέχεια ανέφερε ότι η ενίσχυση αυτή πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης και συνεπώς συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.

9. Κατά το άρθρο 2 της αποφάσεως, το στοιχείο κρατικής ενισχύσεως ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA, που περιέχεται στην εισφορά κεφαλαίου στην οποία το Patrimonio del Estado προέβη υπέρ της Hytasa πριν από την ιδιωτικοποίηση τον Ιούλιο του 1990, είναι παράνομο, δεδομένου ότι χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3. Το ποσό των 4 200 εκατομμυρίων PTA προέκυψε μετά την αφαίρεση του καταβληθέντος για την αγορά της Hytasa ποσού ύψους 100 εκατομμυρίων PTA από το εισενεχθέν στο κεφάλαιο της εταιρίας από το Patrimonio del Estado ποσό ύψους 4 300 εκατομμυρίων PTA. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 αναφέρει ότι η ενίσχυση αυτή ουδεμία από τις προϋποθέσεις εφαρμογής των παρεκκλίσεων του άρθρου 92, παράγραφοι 2 και 3, της Συνθήκης πληροί και ότι, κατά συνέπεια, είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.

10. Το άρθρο 3 της αποφάσεως επιβάλλει στη Meditarráneo Técnica Textil SA (πρώην Hytasa) να αποδώσει στο Patrimonio del Estado την ενίσχυση (ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA), κατά τη διαδικασία και τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, ιδίως δε κατά τις διατάξεις περί τόκων.

11. Το άρθρο 4 της αποφάσεως αναφέρει ότι κάθε συμφωνία, που προβλέπει αποζημίωση των αγοραστών από το Δημόσιο ή το Patrimonio del Estado λόγω της υποχρεώσεως αποδόσεως της ενισχύσεως, δεν έχει εφαρμογή.

12. Το άρθρο 5 επιβάλλει στην Ισπανία να ενημερώσει την Επιτροπή εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της αποφάσεως για τα μέτρα που θα λάβει προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή.

13. Με προσφυγή που κατέθεσε στο Δικαστήριο στις 19 Ιουνίου 1992, η Ισπανία διώκει να ακυρωθούν τα άρθρα 2, 3, 4 και 5 της αποφάσεως. Πέντε χωριστοί λόγοι ακυρώσεως έχουν προβληθεί και θα τους εξετάσω έναν προς έναν.

Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως

14. Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, η Ισπανία αμφισβητεί το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η «χρηματοοικονομική παρέμβαση»

που συντελέστηκε, σε συνδυασμό με το σχέδιο ιδιωτικοποιήσεως, είναι παράνομη κατά το μέτρο που δεν τηρήθηκαν οι διαδικαστικοί κανόνες του άρθρου 93 της Συνθήκης. Η Ισπανία παρατηρεί ότι στο μέρος V της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή αναφέρει ότι:

«Το νομικό καθεστώς της ενισχύσεως που χορηγήθηκε στη Hytasa πρέπει να κριθεί βάσει του κοινοτικού δικαίου παράνομο, δεδομένου ότι η Ισπανική Κυβέρνηση δεν κοινοποίησε προηγουμένως την ενίσχυση αυτή στην Επιτροπή όπως προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ.»

μος, ενόψει του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, το οποίο ορίζει:

«Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Αν κρίνει ότι σχέδιο ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κατά το άρθρο 92, κινεί αμελλητί τη διαδικασία που προβλέπεται από την προηγούμενη παράγραφο. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση. »

Η Ισπανία εκθέτει ότι η Επιτροπή πληροφορήθηκε τα ουσιώδη στοιχεία της χρηματοοικονομικής παρεμβάσεως στις 30 Μαΐου 1990, ότι οι όροι της συμβάσεως πωλήσεως της Hytasa κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή στις 25 Ιουνίου 1990 και ότι οι ουσιώδεις όροι του προγράμματος αναδιαρθρώσεως της Hytasa κοινοποιήθηκαν στις 6 Ιουλίου 1990. Η Ισπανία παρατηρεί ότι οι κοινοποιήσεις αυτές έλαβαν χώρα πριν συναφθεί η σύμβαση πωλήσεως στις 25 Ιουλίου 1990 και πριν πληροφορηθεί η Ισπανία την απόφαση της Επιτροπής της 3ης Αυγούστου 1990 για την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

15. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι προφανώς αβάσι-

Συνεπώς, απλώς και μόνον από το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος έχει κοινοποιήσει στην Επιτροπή κάποιο σχέδιο χορηγήσεως ενισχύσεως δεν γεννάται το δικαίωμα αυτού του κράτους μέλους να θέσει αμέσως το μέτρο σε εφαρμογή. Το κράτος μέλος πρέπει να αναμείνει έως ότου η Επιτροπή λάβει τελική απόφαση. Φυσικά η Επιτροπή πρέπει να ενεργεί με τη δέουσα επιμέλεια και δεν μπορεί να αφήνει το κράτος μέλος να αναμένει επ' άπειρον. Η Επιτροπή, μετά από προκαταρκτική εξέταση, πρέπει να αποφασίζει αμέσως αν θα κινήσει τη διαδικασία πλήρους ελέγχου της ενισχύσεως κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Το Δικαστήριο με την απόφαση Lorenz κατά Γερμανίας [2] είπε ότι η Επιτροπή δεν ενεργεί με τη δέουσα επιμέλεια οσάκις παραλείπει να αποφασίσει εντός δύο μηνών αν θα

2 — Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73 (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 4)· βλ. επίσης την απόφαση της 20ής Μαρτίου 1984, 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 1451, σκέψη 11) και άλλες εκεί παρατιθέμενες αποφάσεις.

κινήσει τη διαδικασία πλήρους ελέγχου κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2. Όταν η προθεσμία αυτή εκπνεύσει, το κράτος μέλος μπορεί να εφαρμόσει το σχέδιο, αλλά η απαίτηση της ασφαλείας δικαίου επιβάλλει να ειδοποιηθεί προηγουμένως η Επιτροπή.

16. Εν προκειμένω, από την προσβαλλόμενη απόφαση και από την παράθεση των πραγματικών περιστατικών στο δικόγραφο της προσφυγής της Ισπανίας σαφώς προκύπτει ότι η Επιτροπή πληροφορήθηκε για πρώτη φορά το σχέδιο ιδιωτικοποιήσεως της Hytasa στις 30 Μαΐου 1990 και ότι οι όροι της προταθείσας πωλήσεως κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή μόλις στις 25 Ιουνίου 1990. Λεπτομέρειες του σχεδίου ανακάμψεως κοινοποιήθηκαν μόλις στις 9 Ιουλίου 1990. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Ισπανία σαφώς δεν εδικαιολογείτο να προχωρήσει στην πώληση στις 25 Ιουλίου 1990. Η Ισπανία, ενεργώντας έτσι, καταφώρως παρέβη τους διαδικαστικούς κανόνες του άρθρου 93 της Συνθήκης.

Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως

17. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η προηγηθείσα της ιδιωτικοποιήσεως αύξηση του κεφαλαίου της Hytasa δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση για τους ακόλουθους λόγους.

18. *Πρώτον,* υπήρχε εύλογη ισορροπία μεταξύ βαρών και οφελών στην σύμβαση πωλήσεως της Hytasa. Η Επιτροπή υπεραπλουστεύει τα πράγματα όταν διατείνεται ότι η καταβολή του τιμήματος των 100 εκατομμυρίων PTA αποτελούσε τη μοναδική υποχρέωση που ανέλαβαν οι αγοραστές της Hytasa σε αντάλλαγμα της αποκτήσεως μιας εταιρίας, υπέρ της οποίας μόλις είχε πραγματοποιηθεί εισφορά κεφαλαίου ύψους 4 300 εκατομμυρίων PTA. Οι αγοραστές ανέλαβαν επίσης την υποχρέωση υλοποιήσεως ενός προγράμματος αναδιαρθρώσεως, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα της επιχειρήσεως. Βάσει του προγράμματος αυτού, απαιτείτο οι αγοραστές να επενδύσουν 2 500 εκατομμύρια PTA και, επιπλέον, να καταβάλουν 2 040 εκατομμύρια PTA για τη μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού. Με τη σύμβαση πωλήσεως οι αγοραστές ανέλαβαν επίσης την υποχρέωση να παραιτηθούν μιας απαιτήσεως της Hytasa κατά του Δημοσίου ύψους 822 750 396 PTA. Η απαίτηση αυτή είχε αναγνωριστεί από το Ισπανικό Ακυρωτικό Δικαστήριο.

19. Η Ισπανία, εξετάζοντας τα πράγματα υπό το πρίσμα του Patrimonio del Estado, ισχυρίζεται ότι, ως αποτέλεσμα του σχεδίου ιδιωτικοποιήσεως, προσπορίστηκαν στο Δημόσιο πολύ μεγαλύτερα οφέλη από το τίμημα των 100 εκατομμυρίων PTA. Η εναλλακτική λύση αντί της ιδιωτικοποιήσεως θα ήταν η εκκαθάριση. Το κόστος εκκαθαρίσεως της Hytasa θα ανερχόταν σε 5 312 600 000 PTA. Η Ισπανία καταλήγει στον αριθμό αυτό, λαμβάνοντας υπόψη την προσαρμοσμένη εκτίμηση του ενεργητικού της εταιρίας (8 741 800 000 PTA) την προσαρμοσμένη εκτίμηση των υποχρεώσεών της (6 388 εκατομμύρια PTA) και το κόστος απολύσεως του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού (7 666 400 000 PTA): βλ. την έκθεση στο παράρτημα VI του δικογράφου της προσφυγής, σελίδα 19. Συνεπώς, η Ισπανία ισχυρίζεται ότι, από καθαρώς χρηματοκοινομική άποψη — δηλαδή αδιαφορώντας για το κοινωνικό κόστος να αφεθεί η Hytasa να οδηγηθεί σε εκκαθάριση — το σχέδιο ιδιωτικοποιήσεως ήταν επωφελές για το Patrimonio del Estado.

20. Η Ισπανία ισχυρίζεται επίσης ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη η βλάβη που θα υφίστατο το καλό όνομα του Patrimonio del Estado, αν αφηνόταν η Hytasa να οδηγηθεί στην εκκαθάριση.

21. *Δεύτερον,* η Hytasa πωλήθηκε στον πλειοδότη βάσει διαδικασίας που είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο. Εν προκειμένω, η Ισπανία παραπέμπει σε ένα χωρίο της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο οποίο η Επιτροπή αναφέρει ότι, προκειμένου να αποδειχθεί ότι ουδέν στοιχείο κρατικής ενισχύσεως περιείχετο, πρέπει να αποδειχθεί όχι μόνον ότι η επιχείρηση πωλήθηκε στον πλειοδότη, αλλά και ότι «η πώληση πραγματοποιήθηκε με ανοικτή και άνευ όρων προσφορά, δηλαδή με διαδικασία στην οποία κάθε ενδεχόμενος αγοραστής καλείται να υποβάλει προσφορά για την εξαγορά της εταιρίας, ενώ το κράτος δεν επιβάλλει κανένα όρο για τον διακανονισμό της συναλλαγής» [3]. Η προσβαλλόμενη απόφαση στη συνέχεια σημείωσε ότι η Ισπανία επέβαλε ορισμένους όρους στους αγοραστές «περιορίζοντας χρονικώς τη διάθεση της αποκτηθείσας συμμετοχής».

22. Η Ισπανία αναφέρει ότι η Hytasa προσφέρθηκε σε 160 ενδεχομένους αγοραστές, οι οποίοι δεν ήσαν όλοι Ισπανοί. Οι όροι της συμβάσεως δεν είχαν καθοριστεί εκ των προτέρων, αλλά ήσαν το αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων με τους αγοραστές. Είναι εξισορροπημένοι και αναλογικοί και έχουν άμεση σχέση με το αντικείμενο της συμβάσεως. Ο συμβατικός όρος περί απαγορεύσεως της διαθέσεως της Hytasa για ορισμένη περίοδο εισήχθη προκειμένου να αποτραπεί η κερδοσκοπία.

23. *Τρίτον,* η από το Patrimonio del Estado αύξηση του κεφαλαίου της Hytasa ήταν ενέργεια στην οποία θα προέβαινε ιδιώτης επενδυτής. Η Ισπανία αναφέρει την απόφαση Βέλγιο κατά *Επιτροπής* [4], με την οποία το Δικαστήριο είπε ότι η από κρατικά κονδύλια αύξηση του κεφαλαίου μιας επιχειρήσεως που ανήκει στο Δημόσιο δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση, αν η επιχείρηση ήταν σε θέση να προμηθευθεί τα εν λόγω ποσά από την ιδιωτική κεφαλαιαγορά, δηλαδή αν, «υπό παρόμοιες περιστάσεις, ιδιώτης εταίρος στηριζόμενος στις προβλέψιμες δυνατότητες αποδοτικότητας, ανεξαρτήτως κάθε απόψεως κοινωνικής, περιφερειακής ή κλαδικής πολιτικής, είχε προβεί σε παρόμοια εισφορά κεφαλαίου» [5].

24. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι ένας ιδιώτης επενδυτής προθύμως θα κατέβαλλε 3 377 300 000 PTA (δηλαδή 4 200 εκατομμύρια PTA μείον 822 700 000 [6] PTA που αποτελούν την οφειλή που αναγνωρί-

3 — Απόφαση 92/317, μέρος IV, παράγραφος 6.

4 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84 (Συλλογή 1986, σ. 2263).

5 — Όπ.π., σκέψη 14.

6 — Η Ισπανία άλλοτε παραθέτει τον ακριβή αριθμό που αναφέρθηκε στην παράγραφο 18 και άλλοτε τον στρογγυλοποιεί.

στηκε με δικαστική απόφαση και που αναφέρθηκε ανωτέρω στην παράγραφο 18), προκειμένου να απαλλαγεί από μια εταιρία που μπορούσε να χάσει 5 000 εκατομμύρια PTA τα τρία επόμενα χρόνια και που δεν θα μπορούσε να εκκαθαριστεί με κόστος μικρότερο από 5 312 600 000 PTA. Η Ισπανία παρατηρεί ότι το Δικαστήριο με την απόφασή του Ιταλία κατά Επιτροπής (ENI-Lanerossi) [7] έχει πει ότι η εισφορά κεφαλαίου από τη μητρική εταιρία μπορεί να γίνει δεκτή αν ο σκοπός συνίσταται στο να παύσει η θυγατρική εταιρία τις δραστηριότητές της υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και αν ένα από τα σχετικά στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη είναι η ανάγκη διατηρήσεως του καλού ονόματος της μητρικής εταιρίας. Αν το Patrimonio del Estado έπαυε τις δραστηριότητές του σε μια περιοχή μεγάλης ανεργίας και κοινωνικής στερήσεως, το καλό του όνομα θα υφίστατο σοβαρή βλάβη. Μια ιδιωτική εταιρία στην ίδια κατάσταση με αυτήν του Patrimonio del Estado θα ήταν εξίσου ευαίσθητη σε συνδικαλιστικές και πολιτικές πιέσεις.

25. *Τέταρτον,* η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αποδεικνύει ότι η κοινοτική αγορά τελικών προϊόντων βάμβακος και ερίου επηρεάστηκε από τη χρηματοοικονομική δράση του Patrimonio del Estado. Η απόφαση αναφέρεται αποκλειστικώς στην αγορά νημάτων και υφασμάτων. Μετά την πώληση της Hytasa, η επιχείρηση αυτή θα παύσει να προμηθεύει τέτοια προϊόντα και μάλιστα θα γίνει καταναλωτής τους. Όσο για τα τελικά προϊόντα, στα οποία η Hytasa θα επικεντρώσει του λοιπού τις δραστηριότητές της, η Επιτροπή — στην προσβαλλόμενη απόφαση — απλώς παραπονείται για την έλλειψη στατιστικών.

7 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88 (Συλλογή 1991, σ. I-1433).

26. Κατά τη γνώμη μου, ούτε ένα από τα ανωτέρω επιχειρήματα μπορεί να κλονίσει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η δράση της Ισπανίας, η οποία εισέφερε 4 300 εκατομμύρια PTA κρατικού χρήματος για την αύξηση του κεφαλαίου μιας επιχειρήσεως που ανήκε στο Δημόσιο και συγχρόνως συμφώνησε να πωλήσει την εταιρία αυτή αντί 100 εκατομμυρίων PTA, συνιστά χορήγηση κρατικής ενισχύσεως.

27. Όσο για το επιχείρημα ότι υπήρξε εύλογη ισορροπία μεταξύ βαρών και οφελών στη σύμβαση πωλήσεως της Hytasa, τούτο, κατά τη γνώμη μου, δεν αποτελεί τον πλέον κατάλληλο τρόπο προσεγγίσεως στο ζήτημα αν η Ισπανία χορήγησε κρατική ενίσχυση στους αγοραστές της Hytasa ή στο ζήτημα πόση κρατική ενίσχυση χορηγήθηκε. Τα ζητήματα αυτά πρέπει να αντιμετωπιστούν όχι τόσο με αναφορά στα οφέλη που ο φερόμενος αποδέκτης της ενισχύσεως αποκόμισε (ή στις υποχρεώσεις τις οποίες αυτός ανέλαβε), όσο με αναφορά στο καθαρό κόστος που είχε η εκμετάλλευση για το Δημόσιο. Υπό τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, η προσέγγιση της Ισπανίας θα καθιστούσε στην πράξη αδύνατο τον προσδιορισμό της ποσότητας της χρηματοοικονομικής βοήθειας που παρασχέθηκε στους αγοραστές της Hytasa, δεδομένου ότι μερικές από τις υποχρεώσεις που αυτοί φέρονται ως αναλαβόντες δεν μπορούν να υπολογιστούν σε χρήμα.

28. Παρόλον ότι μερικές φορές έχει προταθεί η άποψη ότι η χορηγούμενη από το

Δημόσιο χρηματοοικονομική βοήθεια πρέπει να είναι χαριστική [8], προκειμένου να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, ασφαλώς η ορθότερη άποψη είναι ότι κρατική ενίσχυση χορηγείται ασάκις ένα κράτος μέλος διαθέτει σε μια επιχείρηση χρηματοοικονομικά μέσα, τα οποία, κατά την κανονική πορεία των πραγμάτων, δεν θα παρείχε ιδιώτης επενδυτής κατ' εφαρμογήν συνήθων εμπορικών κριτηρίων και ανεξαρτήτως άλλων σκέψεων κοινωνικού, πολιτικού ή φιλανθρωπικού χαρακτήρα.

29. Η Ισπανία ομολογεί ότι το «κριτήριο περί του ιδιώτη επενδυτή» αποτελεί στην ουσία το μέτρο συγκρίσεως, αλλά προσπαθεί να αποδείξει ότι η δράση της ανταποκρίνεται στο κριτήριο αυτό, δεδομένου ότι η μοναδική εναλλακτική λύση δράσεως — δηλαδή το κλείσιμο της Hytasa — θα ήταν περισσότερο ζημιογόνος για το Δημόσιο. Το ελάττωμα του επιχειρήματος αυτού έγκειται στο ότι, εφόσον η Hytasa ιδρύθηκε ως ανώνυμη εταιρία, το Patrimonio del Estado, ως διαθέτον το μετοχικό της κεφάλαιο, δεν ήταν υποχρεωμένο να συνεχίσει την εισφορά χρημάτων στην εταιρία κατά το στάδιο του κλεισίματός της. Αν οι υποχρεώσεις της εταιρίας υπερέβαιναν το ενεργητικό της, οι πιστωτές της δεν θα μπορούσαν να ζητήσουν από το Patrimonio del Estado να καλύψει τη διαφορά. Όπως ορθώς παρατηρεί η Επιτροπή, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των υποχρεώσεων του Patrimonio del Estado, ως διαθέτοντος το μετοχικό κεφάλαιο της Hytasa, και των υποχρεώσεων του Ισπανικού Δημοσίου, ως παρέχοντος κοινωνική ασφάλιση και επιδόματα ανεργίας. Το τελευταίο είδος υποχρεώσεων δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη όταν εφαρμόζεται το κριτήριο περί του ιδιώτη επενδυτή.

30. Άπαξ τα πράγματα εξεταστούν υπό το πρίσμα αυτό, πολλά από τα ζητήματα, που συζητήθηκαν από τους διαδίκους εν ευρεία εκτάσει, παύουν να ασκούν επιρροή. Το αναμφισβήτητο γεγονός ότι η Hytasa πωλήθηκε στον πλειοδότη κατόπιν ενός ορθώς διενεργηθέντος διαγωνισμού είναι, ασφαλώς, αδιάφορο. Το ότι άλλες επιχειρήσεις ήσαν πρόθυμες να αναλάβουν τη Hytasa, αν ένα ακόμα υψηλότερο ποσό κρατικού χρήματος προσφερόταν ως κίνητρο, δεν αποδεικνύει ότι οι όροι που συμφωνήθηκαν με εκείνον του οποίου ευδοκίμησε η προσφορά δεν ενέχουν στοιχεία κρατικής ενισχύσεως. Επίσης αδιάφορο, κατά τη γνώμη μου, είναι το επιχείρημα που βασίζεται στην ανάγκη διατηρήσεως του καλού ονόματος του Patrimonio del Estado. Είναι δύσκολο να γίνει δεκτό ότι μια εταιρία holding που ανήκει στο Δημόσιο θα πρέπει να ανησυχεί τόσο πολύ για τη βλάβη που η αποτυχία μιας επιχειρήσεώς της θα προξενήσει στο καλό όνομα που έχει ως σύνολο, ούτως ώστε, για τον μοναδικό αυτό λόγο, να προσφέρει σε μια ιδιωτική εταιρία τεράστια χρηματικά ποσά ως κίνητρο της αναλήψεώς της από τρίτον.

31. Περισσότερο δύσκολο είναι το ζήτημα της αναγνωρισμένης με δικαστική απόφαση απαιτήσεως ύψους 822 750 396 PTA την οποία η Hytasa φέρεται ότι έχει κατά του Ισπανικού Δημοσίου και από την οποία οι αγοραστές της Hytasa συμφώνησαν να

8 — Despina Schina, *State Aids under the EEC Treaty — Articles 92 to 94*, Oxford, 1987, σ. 15, παράγραφος 50· η άποψη απορρίπτεται από τον Wenig στο Groeben, Thiesing και Ehlermann (εκδ.), *Kommentar zum EWG Vertrag*, 4η έκδοση, σ. 2645, παράγραφος 5· βλ. επίσης Bellamy and Child, *Common Market Law of Competition*, 3η έκδοση, παράγραφος 14-004, και Hancher, Ottervanger and Slot, *EC State Aids*, 1993, σ. 21, παράγραφος 2. 6.

παραιτηθούν βάσει των όρων της συμβάσεως πωλήσεως. Καταρχήν, αν το Ισπανικό Δημόσιο όφειλε ένα ορισμένο ποσό χρημάτων στην Hytasa ως αποτέλεσμα συνήθους εμπορικής συναλλαγής (και, συνεπώς, όχι ως αποτέλεσμα αναλήψεως της υποχρεώσεως χορηγήσεως κάποιας μορφής κρατικής ενισχύσεως) και αν οι αγοραστές της Hytasa συμφώνησαν να παραιτηθούν από την απαίτηση αυτή, θα ήταν λογικό το ποσό αυτό να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του ύψους της ενισχύσεως που χορηγήθηκε στην Hytasa. (Το σημείο αυτό, φυσικά, δεν επηρεάζει το ζήτημα αν η Hytasa και οι αγοραστές της ήσαν αποδέκτες κρατικής ενισχύσεως· απλώς επηρεάζει τον προσδιορισμό της ποσότητας της ενισχύσεως.) Ωστόσο, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, η Ισπανία παρέλειψε να εκθέσει με σαφήνεια το ζήτημα αυτό στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης. Το μόνο που γνώριζε η Επιτροπή ήταν ότι κάποια ρήτρα στη σύμβαση πωλήσεως προέβλεπε την παραίτηση από ενδεχόμενα δικαιώματα κατά του Δημοσίου βάσει κάποιας αποφάσεως του Ακυρωτικού Δικαστηρίου. Συνεπώς, δεν βλέπω κατά ποιο τρόπο η απόφαση της Επιτροπής, η οποία εκδόθηκε μόλις περατώθηκε η διαδικασία αυτή, μπορεί να ακυρωθεί, έστω και εν μέρει, γι' αυτόν τον λόγο.

32. Το τελικό ζήτημα που εγείρεται με τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως τον οποίο προβάλλει η Επιτροπή συνίσταται στο αν η ενίσχυση που χορηγήθηκε στη Hytasa επηρέασε τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Η σημασία του επιχειρήματος αυτού έγκειται, φυσικά, στο ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαγορεύει τις κρατικές ενισχύσεις, μόνον κατά το μέτρο που παράγουν ένα τέτοιο αποτέλεσμα.

33. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου είναι σαφές ότι ευχερώς πληρούται η προϋπόθεση επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών. Με την απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής το Δικαστήριο είπε ότι: [9]

«Όταν μία κρατική ενίσχυση οικονομικού χαρακτήρα ενισχύει τη θέση μιας επιχειρήσεως σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που την ανταγωνίζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, οι τελευταίες πρέπει να θεωρούνται ότι επηρεάζονται από την ενίσχυση.»

34. Η κρατική ενίσχυση προφανώς μπορεί να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών, οσάκις ο αποδέκτης αυτής, η ανταγωνιστική θέση του οποίου ισχυροποιείται από την ενίσχυση, εξάγει σημαντική ποσότητα αγαθών σε άλλα κράτη μέλη. Ωστόσο, η κρατική ενίσχυση μπορεί επίσης να έχει παρόμοιο αποτέλεσμα, οσάκις ο αποδέκτης δεν εξάγει αγαθά σε άλλα κράτη μέλη, δεδομένου ότι η ενίσχυση μπορεί να του επιτρέπει να αυξήσει την παραγωγή του και, έτσι, να περιορίσει τη δυνητική αγορά για αγαθά που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη [10]. Η ενίσχυση μπορεί ακόμα να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών, οσάκις ο αποδέκτης εξάγει όλη σχεδόν την παραγωγή του εκτός της Κοινότητας, ενόψει «της αλληλεξαρτήσεως μεταξύ των αγορών στις οποίες δρουν οι κοινοτικές επιχειρήσεις» [11].

9 — Απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, 730/79 (Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 13, σκέψη 11).

10 — Απόφαση της 13ης Ιουλίου 1988, C-102/87, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1988, σ. 4067, σκέψη 19).

11 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Tubemeuse) (Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 35).

35. Στην υπό κρίση υπόθεση πολύ σημαντικά χρηματικά ποσά καταβλήθηκαν από το Δημόσιο προκειμένου να σωθεί από τον αφανισμό μια κλωστοϋφαντουργία, η οποία δεν θα μπορούσε να έχει επιβιώσει, αν είχε επιτραπεί στις δυνάμεις της αγοράς να δράσουν ελευθέρως. Ως αποτέλεσμα, η επιχείρηση αυτή θα παράγει μεγάλες ποσότητες προϊόντων που θα διατίθενται προς πώληση στην Ισπανία, σε άλλα κράτη μέλη και εκτός της Κοινότητας. Τα εν λόγω προϊόντα είναι βαμβακερά και μάλλινα υφάσματα και έτοιμα ενδύματα. Δεν χρειάζεται καταιγισμός στατιστικών ή τόμων με εκθέσεις του ΟΟΣΑ, για να γίνει γνωστό ότι τέτοια προϊόντα αποτελούν αντικείμενο του διεθνούς εμπορίου τόσο εντός όσο και εκτός της Κοινότητας: σακάκια, παντελόνια, φούστες και πουκάμισα που κατασκευάζονται στη Σεβίλλη μπορούν να ικανοποιούν τις ανάγκες των καταναλωτών στο Αμβούργο, στο Παρίσι και στην Αθήνα, όπως ακριβώς σεντόνια, πετσέτες, τραπεζομάντηλα και πετσέτες φαγητού που κατασκευάζονται στο Lancashire μπορούν να φθάσουν μέχρι τα σπίτια της Ανδαλουσίας. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν νομίζω ότι μπορεί να υποστηριχθεί με σοβαρότητα ότι η ενίσχυση που χορηγήθηκε στους αγοραστές της Hytasa δεν επηρέασε αισθητώς τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών.

Τρίτος λόγος ακυρώσεως

36. Η Ισπανία παρατηρεί ότι η εισφορά κεφαλαίου στην οποία προέβη το Patrimonio del Estado σε συνδυασμό με τη συνακόλουθη πώληση της Hytasa, ακόμα και αν αποτελούσε κρατική ενίσχυση, θα έπρεπε να είχε κηρυχθεί συμβατή με την κοινή αγορά βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης.

37. Η Ισπανία παρατηρεί, πρώτον, ότι είναι πασίδηλον ότι η περιοχή της Σεβίλλης είναι, καταρχήν, επιλέξιμη για τη χορήγηση κρατικής ενισχύσεως βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', που επιτρέπει την ενίσχυση προκειμένου να προωθηθεί η οικονομική ανάπτυξη περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση.

38. Η Ισπανία επικρίνει την Επιτροπή για τον λόγο ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση ανέφερε ότι το ύψος της ενισχύσεως που χορηγήθηκε (4 200 εκατομμύρια PTA, κατά την Επιτροπή) υπερβαίνει κατά πολύ το ποσό που επένδυσαν οι αγοραστές της Hytasa (2 500 εκατομμύρια PTA). Η Ισπανία παρατηρεί ότι οι αγοραστές ήσαν υποχρεωμένοι να υλοποιήσουν ένα σχέδιο ανακάμψεως της Hytasa και να δαπανήσουν κατά προσέγγιση 2 040 εκατομμύρια PTA για τη μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού κατά 314 άτομα.

39. Η Ισπανία υποστηρίζει ότι η ενίσχυση δικαιολογείται βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', δεδομένου ότι τα ευεργετικά της αποτελέσματα στην περιοχή της Σεβίλλης, όπου θα διατηρούνταν 700 θέσεις εργασίας, υπερακόντιζαν τα αρνητικά αποτελέσματα της ελαχίστης νοθεύσεως του ανταγωνισμού.

40. Η Ισπανία υποστηρίζει, επίσης, ότι η ενίσχυση μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του

άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', βάσει του οποίου η ενίσχυση είναι δυνατόν να κηρυχθεί συμβατή με την κοινή αγορά, αν ο σκοπός της συνίσταται στην προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνει τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον.

41. Η κεντρική φροντίδα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ιδιωτικοποιήσεως συνίστατο, κατά την Ισπανική Κυβέρνηση, στο να επιτευχθεί η βιωσιμότητα της εταιρίας με σημαντικές τροποποιήσεις της παραγωγής και με απόκτηση πολύτιμης τεχνογνωσίας, σχεδιαστικής ικανότητας, επαφής με τον συρμό και βελτιωμένης τεχνολογίας. Το σχέδιο ανακάμψεως προέβλεπε σημαντική μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού της Hytasa: ο αριθμός των μισθωτών επρόκειτο να κατέλθει από 1 034 σε 720. Η εταιρία επρόκειτο να μειώσει την παραγωγή της σε νήματα και υφάσματα κατά ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 20,8 % και 30,2 % και επρόκειτο να παύσει εντελώς να πωλεί τα προϊόντα αυτά (δεδομένου ότι η παραγωγή θα χρησιμοποιείται εσωτερικώς για την κατασκευή τελικών προϊόντων). Η εταιρία έπρεπε του λοιπού να αφοσιωθεί στην κατασκευή ετοίμων ενδυμάτων.

42. Η Ισπανία επικρίνει την Επιτροπή για τον λόγο ότι εξήγαγε το συμπέρασμα ότι το σχέδιο ανακάμψεως δεν μπορούσε να επιφέρει τη βιωσιμότητα της εταιρίας. Η Ισπανία αναφέρει την απόφαση στην υπόθεση Intermills κατά Επιτροπής [12], όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει «γιατί η δράση της προσφεύγουσας στην αγορά, μετά τον αποπροσανατολισμό της παραγωγής της με τη βοήθεια της ενισχύσεως, μπορούσε να αλλοιώσει τους όρους του εμπορίου σε σημείο που η εξαφάνιση της επιχειρήσεως να ήταν προτιμότερη από την εξυγίανσή της» [13].

43. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ισπανία επικαλέστηκε αμφότερα τα στοιχεία α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Είναι φανερό ότι οι δύο αυτές διατάξεις επικαλύπτονται, δεδομένου ότι επιτρέπουν να κηρυχθεί η ενίσχυση για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών συμβατή με την κοινή αγορά. Ωστόσο, υπάρχουν μερικές σημαντικές διαφορές: συγκεκριμένα, το στοιχείο α' προβλέπει μόνον τη χορήγηση περιφερειακής ενισχύσεως, δεδομένου ότι η εφαρμογή του περιορίζεται «σε περιοχές στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση»· από την άλλη μεριά, το στοιχείο γ' παρέχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να επιτρέπει εκτός από την περιφερειακή ενίσχυση (την οποία, βέβαια, το στοιχείο γ' δεν περιορίζει σε ιδιαιτέρως μειονεκτικές περιοχές) και την ενίσχυση προς τομέα, δηλαδή την ενίσχυση για την προώθηση ορισμένων δραστηριοτήτων. Συνεπώς, το στοιχείο γ' έχει απεριόριστη δυνητική γεωγραφική εφαρμογή, γεγονός το οποίο, χωρίς αμφιβολία, εξηγεί γιατί οι συντάκτες της Συνθήκης εξάρτησαν, περαιτέρω, την εφαρμογή της διατάξεως του στοιχείου γ' από τη μη περιεχόμενη στο στοιχείο α' προϋπόθεση ότι η ενίσχυση δεν πρέπει «να αλλοιώνει τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον».

12 — Απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82 (Συλλογή 1984, σ. 3809).

13 — Όπ.π., σκέψη 39.

44. Το κοινό γνώρισμα των δύο διατάξεων έγκειται στο ότι αμφότερες παραχωρούν στην Επιτροπή ένα ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας. Με την απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής (Boussac) [14], το Δικαστήριο είπε ότι:

«Πρέπει να υπομνηστεί ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η Επιτροπή έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια, η άσκηση της οποίας προϋποθέτει εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως που πρέπει να γίνονται σε κοινοτικό πλαίσιο.»

45. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν αμφισβητείται ότι η περιοχή της Σεβίλλης πλήττεται από σοβαρή υποαπασχόληση, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', μπορεί, καταρχήν, να έχει εφαρμογή. Όπως έχω σημειώσει ανωτέρω, η διάταξη αυτή δεν απαιτεί ρητώς να βεβαιωθεί η Επιτροπή ότι η ενίσχυση δεν θα αλλοιώσει τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον. Τούτο φυσικά δεν σημαίνει ότι η Επιτροπή μπορεί να αδιαφορεί πλήρως για το κοινό συμφέρον, οσάκις εφαρμόζει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α'· όμως από τη διαφορά διατυπώσεως των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, σαφώς συνεπάγεται ότι η Επιτροπή πρέπει να παραχωρεί στο κράτος μέλος μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων όσον αφορά την ενίσχυση που χορηγείται σε επιχειρήσεις περιοχών που πλήττονται από σοβαρή υποαπασχόληση. Η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει αδύναμα αποδεικτικά στοιχεία για το ότι η Επιτροπή έκανε τέτοια διάκριση, παρόλον ότι η Επιτροπή εξέτασε χωριστώς τη δυνατότητα εφαρμογής των στοιχείων α' και γ'.

46. Οι λόγοι τους οποίους η προσβαλλόμενη απόφαση εκθέτει για την άρνηση εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', απαντώνται στις παραγράφους 7, 8, 9 και 10 του μέρους VI της αποφάσεως. Θα προβώ στην πλήρη παράθεσή τους:

«Όσον αφορά το στοιχείο κρατικής ενισχύσεως ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA που περιέχεται στην εισφορά κεφαλαίου προς την Hytasa λίγο πριν την πώλησή της, το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΟΚ προβλέπει μια παρέκκλιση για τις ενισχύσεις που αποσκοπούν στην προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση. Από την άποψη αυτή, παρόλον ότι η Hytasa είναι εγκατεστημένη στη Σεβίλλη η οποία είναι περιοχή ενισχυόμενη και επιλέξιμη για τη χορήγηση περιφερειακών ενισχύσεων σύμφωνα με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΟΚ, οι ενισχύσεις προς την Hytasa δεν χορηγήθηκαν βάσει προγραμμάτων περιφερειακών ενισχύσεων, αλλά βάσει ad hoc αποφάσεων της Ισπανικής Κυβερνήσεως και υπό μορφήν αυθαιρέτων εισφορών κεφαλαίου.

14 — Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87 (Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 49)· βλ. επίσης την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 9 απόφαση Philip Morris, σκέψεις 17 και 24, και την απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 1987, 310/85, Deufil κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 901, σκέψη 18).

Ακόμα και αν εθεωρείτο ότι η εν λόγω ενίσχυση έχει περιφερειακό χαρακτήρα, θα εξακολουθήσει ωστόσο να μην πληροί τα κριτήρια συμβατότητας που προβλέπονται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΟΚ, εφόσον οι ενισχύσεις που χορηγούνται δυνάμει των διατάξεων του άρθρου αυτού πρέπει να συμβάλλουν στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της περιοχής — στην εξεταζόμενη περίπτωση αυτό συνεπάγεται ότι η ενίσχυση πρέπει τουλάχιστον να επιτρέπει την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της εταιρίας, η οποία όσον αφορά την Hytasa δεν έχει επιτευχθεί σύμφωνα με τις πληροφορίες που κοινοποιήθηκαν μέχρι τώρα στην Επιτροπή (το θέμα αυτό εξετάστηκε ήδη στο μέρος IV ανωτέρω) — χωρίς να έχουν αρνητικές συνέπειες για τους όρους του ανταγωνισμού στην Κοινότητα.

Εξάλλου, ακόμα και αν το στοιχείο της ενισχύσεως ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA είχε χορηγηθεί από το Δημόσιο υπό τον όρον ότι η Hytasa θα χρησιμοποιούσε το ποσό αυτό για επενδύσεις — όρος απαραίτητος για να μπορεί να θεωρηθεί ότι η ενίσχυση προωθεί την ανάπτυξη μιας ορισμένης περιοχής, όπως καθορίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής του 1979 [15] σχετικώς με τις αρχές συντονισμού των συστημάτων περιφερειακών ενισχύσεων — η συμβατότητα της ενισχύσεως προς την Hytasa δεν μπορεί να γίνει αυτομάτως δεκτή, εφόσον η Επιτροπή πρέπει, στον βαθμό που η χορήγηση της ενισχύσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εγκριθέντων από αυτήν καθεστώτων ενισχύσεων, να εκτιμήσει τη συμβατότητα αυτή βάσει των ουσιωδών χαρακτηριστικών της ίδιας της ενισχύσεως και να εξακριβώσει, μεταξύ άλλων, αν τα ενισχυόμενα επενδυτικά σχέδια συμβιβάζονται με το συμφέρον της Κοινότητας στον σχετικό τομέα και συμβάλλουν στην υγιή αναδιάρθρωση της εταιρίας (τα δύο αυτά θέματα εξετάζονται πιο λεπτομερώς κατωτέρω).

Εν πάση περιπτώσει, η ενίσχυση ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA υπερβαίνει κατά πολύ το ποσό των επενδύσεων που σχεδίαζε να πραγματοποιήσει η επιχείρηση (2 500 εκατομμυρίων PTA)· η υπέρβαση αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να γίνει δεκτή για επενδυτικές ενισχύσεις.»

47. Δεν είναι δυνατόν να επικριθεί η Επιτροπή για τον λόγο ότι έχει την άποψη ότι η ενίσχυση που χορηγείται κατά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', πρέπει να συμβάλλει στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της οικείας περιοχής, με αποτέλεσμα, σε μια υπόθεση όπως η παρούσα, να επιβάλλεται όπως η ενίσχυση επιτρέπει την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της εταιρίας. Οποιαδήποτε άλλη άποψη θα άνοιγε τη θύρα στην ενίσχυση λειτουργίας, τα κακά της οποίας έχουν αρκούντως αναγνωριστεί.

48. Συνεπώς, το ζήτημα-κλειδί συνίσταται στο αν το σχέδιο αναδιαρθρώσεως που αποδέχθηκαν οι αγοραστές της Hytasa μπορούσε να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Δυστυχώς, η συλλογιστική της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σημείο αυτό είναι άκρως πενιχρή.

15 — JO 1979, C 31, σ. 9.

49. Το ανωτέρω παρατεθέν χωρίο δεν επιχειρεί να εξηγήσει γιατί το σχέδιο αναδιαρθρώσεως δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της Hytasa. Είναι αλήθεια ότι το παρατεθέν χωρίο αναφέρει σε δύο περιπτώσεις ότι το ζήτημα-κλειδί εξετάστηκε σε άλλα σημεία της αποφάσεως. Έτσι, στη δεύτερη παράγραφο του παρατεθέντος χωρίου (δηλαδή στην όγδοη παράγραφο του μέρους VI) αναφέρεται ότι η αποτυχία στην επίτευξη του σκοπού αποκαταστάσεως της βιωσιμότητας της εταιρίας εξετάστηκε στο τμήμα IV. Επίσης, στο τέλος της προτελευταίας παραγράφου του παρατεθέντος χωρίου (δηλαδή της ενάτης παραγράφου του μέρους VI) αναφέρεται ότι τα ζητήματα αν τα επενδυτικά σχέδια της Hytasa ευθυγραμμίζονται με το συμφέρον της Κοινότητας και συμβάλλουν στην υγιή αναδιάρθρωση της εταιρίας «εξετάζονται πιο λεπτομερώς κατωτέρω».

50. Όμως, στο μέρος IV εξετάζονται εντελώς διαφορετικά ζητήματα και, όπως υποθέτω, αναφέρθηκε από παραδρομή, δεδομένου ότι στο μέρος III εξετάζεται αν το σχέδιο αναδιαρθρώσεως είναι υγιές. Θα εξετάσω το μέρος III σε λίγο. Όσο για τη δήλωση ότι το ζήτημα αν τα επενδυτικά σχέδια της Hytasa συμβάλλουν στην υγιή αναδιάρθρωση της εταιρίας «εξετάζεται πιο λεπτομερώς κατωτέρω», αυτή δεν είναι εντελώς ακριβής. Το υπόλοιπο τμήμα της αποφάσεως δεν παρέχει αιτιολογία προκειμένου να κριθεί αν τα επενδυτικά σχέδια δεν μπορούσαν να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Είναι αλήθεια ότι το μέρος VI της αποφάσεως τελειώνει με την παρατήρηση ότι η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Hytasa αλλοιώνει τους όρους των συναλλαγών στο εσωτερικό της Κοινότητας κατά τρόπο που αντίκειται στο κοινό συμφέρον, «δεδομένου ότι δεν συμβάλλει στην πραγματική αναδιάρθρωση της εταιρίας και στην εξασφάλιση της πλήρους βιωσιμότητάς της», αλλά δεν παραθέτει τον λόγο του συμπεράσματος αυτού. Συγκεκριμένα, οι προηγούμενες παράγραφοι εξετάζουν πολύ διαφορετικές πτυχές του σχεδίου αναδιαρθρώσεως: βάλλουν κατά του σχεδίου για τον λόγο ότι δεν προέβλεψε την εκποίηση παραγωγικών στοιχείων του ενεργητικού της Hytasa, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η εταιρία θα μπορεί να επεκτείνει εκ νέου τις δραστηριότητές της καταφεύγοντας σε αργούσα παραγωγική ικανότητα και επικρίνουν την εφαρμογή του σχεδίου για τον λόγο ότι μόνο 260 εργαζόμενοι απολύθηκαν μέχρι την 1η Αυγούστου 1991 — μερικοί μάλιστα με προσωρινή απόλυση — γεγονός το οποίο αφήνει ανοικτή τη δυνατότητα μεταγενέστερης εκ νέου επεκτάσεως. Οι παρατηρήσεις αυτές είναι, ίσως, σημαντικές, κατά το μέτρο που αφορούν το ζήτημα αν οι αγοραστές της Hytasa πράγματι ανέλαβαν την υποχρέωση μακροπρόθεσμης μειώσεως των δραστηριοτήτων της εταιρίας· δεν ασκούν όμως επιρροή στο κεντρικό ζήτημα αν το σχέδιο αναδιαρθρώσεως μπορούσε ή όχι να οδηγήσει στη βιωσιμότητα της εταιρίας.

51. Όσο για το μέρος III της αποφάσεως, τούτο σιωπά σχεδόν εξίσου ως προς το ζήτημα γιατί το σχέδιο αναδιαρθρώσεως δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της εταιρίας. Το μέρος III αναφέρεται στο αναθεωρημένο σχέδιο αναδιαρθρώσεως που οι ισπανικές αρχές υπέβαλαν στην Επιτροπή στις 13 Ιουνίου 1991. Το σχέδιο προέβλεπε «ριζικές αλλαγές στην παραγωγική και εμπορική πολιτική της Hytasa». Συγκεκρι-

μένα, η εταιρία επρόκειτο να πωλεί μόνον τελικά προϊόντα, η παραγωγή των οποίων θα αυξανόταν από 50 % έως 320 % αναλόγως του προϊόντος. Η εταιρία επρόκειτο να περιορίσει τις εργασίες νηματοποιήσεως και υφάνσεως από 13 % έως 25 % [16]. Το σχέδιο προέβλεπε τη διατήρηση εργατοϋπαλληλικού δυναμικού 720 ατόμων και την επίτευξη, κατά το τελικό έτος, κερδών ύψους 716 εκατομμυρίων PTA (με περιθώριο κέρδους 9 % επί των πωλήσεων). Η προσβαλλόμενη απόφαση, μετά την πιο πάνω σύνοψη του αναθεωρημένου σχεδίου, αναφέρει:

«Η σύγκριση μεταξύ των δύο σχεδίων καταδεικνύει την ύπαρξη ορισμένων στοιχείων που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν αμφιβολίες σχετικώς με την ασφάλεια των υποθέσεων και των αποτελεσμάτων τους. Οι σημαντικές αντιφάσεις που υπάρχουν μεταξύ τους δεν επιτρέπουν στην Επιτροπή να συμφωνήσει με τις ευνοϊκές τελικές προβλέψεις του αναθεωρημένου σχεδίου.

Ειδικότερα, οι ισπανικές αρχές δεν έδωσαν καμία εξήγηση σχετικώς με τον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί στο πλαίσιο του δευτέρου σχεδίου η αύξηση της συνολικής αξίας των πωλήσεων κατά 23 %, ενώ παράλληλα θα έχουν διακοπεί οι πωλήσεις νημάτων ακατεργάστων υφασμάτων που προβλέπονταν στο προηγούμενο σχέδιο και ενώ οι πωλήσεις ετοίμων προϊόντων και ενδυμάτων θα παραμείνουν στα ίδια περίπου επίπεδα με εκείνα που είχαν προβλεφθεί στο πρώτο σχέδιο αναδιαρθρώσεως. Επιπλέον, καμία εξήγηση δεν δόθηκε σχετικά με την αύξηση του αριθμού (720 έναντι 700) των αμέσως απασχολουμένων παρά την προβλεπόμενη μείωση της παραγωγής.»

52. Τέτοια αιτιολογία φαίνεται εντελώς ανεπαρκής, ιδίως, για τον λόγο ότι η υπό το πρίσμα του σχεδίου αναδιαρθρώσεως βιωσιμότητα της Hytasa αποτελεί κρίσιμο ζήτημα. Η Επιτροπή, οσοδήποτε ευρεία και αν είναι η διακριτική της ευχέρεια βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, πρέπει, αν όχι με συνοπτικό, τουλάχιστον με συνεκτικό τρόπο, να εκθέτει τους λόγους που στηρίζουν τα συμπεράσματά της σε τέτοια ουσιώδη σημεία.

53. Υπάρχουν άλλοι δύο λόγοι, από τους οποίους προκύπτει ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι ελλιπής.

54. *Πρώτον,* η απόφαση αναφέρει (στη 10η παράγραφο του μέρους VI) ότι «η ενίσχυση ύψους 4 200 εκατομμυρίων PTA υπερβαίνει κατά πολύ το ποσό των επενδύσεων που σχεδίαζε να πραγματοποιήσει η επιχείρηση (2 500 εκατομμυρίων PTA)· η υπέρβαση αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να γίνει δεκτή για επενδυτικές ενισχύσεις». Η Ισπανία, κατά τη γνώμη μου, δικαίως επικρίνει την Επιτροπή για τον λόγο ότι έπρεπε να είχε λάβει υπόψη της όχι μόνο το ποσό των 2 500 εκατομμυρίων PTA που δαπανήθηκε για επενδύσεις υπό στενή έννοια, αλλά και το ποσό των 2 040 εκατομμυρίων PTA που οι αγοραστές της Hytasa έπρεπε να δαπανήσουν για την καταβολή αποζημιώσεων λόγω απολύσεως του πλεονάζοντος εργατοϋπαλληλικού δυναμικού. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι για τον προσδιορισμό της εντάσεως της ενισχύσεως δεν λαμβάνει

16 — Στο σημείο αυτό, το γαλλικό κείμενο της αποφάσεως δεν ταυτίζεται με το ισπανικό και το αγγλικό. Το ισπανικό κείμενο είναι το μοναδικό αυθεντικό.

υπόψη το κόστος μειώσεως του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού. Η προσέγγιση αυτή φαίνεται εντελώς παράλογη στην περίπτωση ενισχύσεως που σκοπεί να παράσχει σε μια ζημιογόνο εταιρία τη δυνατότητα να αναδιαρθρωθεί από μόνη της, να μειώσει τις εργασίες της και να καταστεί οικονομικώς βιώσιμη. Εφόσον η οικονομική βιωσιμότητα μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού και εφόσον τούτο συνεπάγεται κόστος για την καταβολή αποζημιώσεων λόγω απολύσεων ως αποτέλεσμα νομοθεσίας θεσπισμένης για την προστασία των μισθωτών, είναι δικαιολογημένο να θεωρηθεί ότι το κόστος αυτό αποτελεί ουσιώδες μέρος του προγράμματος αναδιαρθρώσεως· είναι αναγκαίο για την παραγωγή της εταιρίας όσο και η επένδυση σε νέο μηχανολογικό εξοπλισμό.

Η προσέγγιση αυτή είναι παράλογη. Η Hytasa, εφόσον επρόκειτο να αναδιαρθρωθεί και να καταστεί οικονομικώς βιώσιμη, έπρεπε να κατασκευάζει κάτι. Ο σκοπός ολοκλήρου του εγχειρήματος εξυγιάνσεως συνίστατο στο να παρασχεθεί στην επιχείρηση η δυνατότητα να θέσει τέλος σε δραστηριότητες που δεν μπορούσε να συνεχίσει επικερδώς και να αρχίσει να κατασκευάζει προϊόντα που θα μπορούσε να πωλεί με κέρδος. Το να επικρίνεται το σχέδιο αναδιαρθρώσεως για τον λόγο ότι η μείωση της παραγωγής ενδιαμέσων προϊόντων από την Hytasa θα αντισταθμιζόταν από αυξήσεις στην παραγωγή τελικών προϊόντων σημαίνει ότι ολόκληρη η έννοια της αναδιαρθρώσεως έχει καταστεί αντικείμενο παρανοήσεως.

55. *Δεύτερον*, η απόφαση αναφέρει (στη 15η παράγραφο του μέρους VI) ότι:

56. Ενόψει των προαναφερθεισών ελλείψεων της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως, φρονώ ότι η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 της αποφάσεως, η οποία κηρύσσει την ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Hytasa ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, πρέπει να ακυρωθεί.

«(...) μετά από λεπτομερή εξέταση τόσο του αρχικού σχεδίου αναδιαρθώσεως της Hytasa όσο και του αναθεωρημένου σχεδίου, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι τα σχέδια αυτά προβλέπουν ορισμένες μειώσεις της παραγωγής και των πωλήσεων ενδιαμέσων προϊόντων, οι οποίες όμως ευρέως αντισταθμίζονται από τις αυξήσεις των εργασιών μεταποιήσεως και των πωλήσεων τελικών προϊόντων. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θεωρεί ότι το σχέδιο αναδιαρθρώσεως της Hytasa δεν εξασφαλίζει την ανάληψη της απαιτουμένης για την αιτιολόγηση της ενισχύσεως δεσμεύσεως σχετικώς με τον περιορισμό των δραστηριοτήτων της εταιρίας.»

Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως

57. Με τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως, η Ισπανία επικρίνει την ανακολουθία μεταξύ της προσεγγίσεως της Επιτροπής στην ενίσχυση που χορηγήθηκε κατά την περίοδο 1986 έως 1988 και της προσεγγίσεως στην εισφορά κεφαλαίου που πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο ιδιωτικοποιήσεως της Hytasa, δηλαδή εντός του 1990. Όσον αφορά την πρώτη περίοδο, ενίσχυση ύψους 7 100 εκατομμυρίων PTA θεωρήθηκε ότι είναι συμβατή με την κοινή αγορά, για

τον λόγο ότι είχε αποφασιστεί με τον σκοπό να αποτελέσει τη βάση της οριστικώς βιώσιμης αναδιαρθρώσεως της εταιρίας, σύμφωνα με ένα σχέδιο που προέβλεπε επενδύσεις εξορθολογισμού ποσού 5 000 εκατομμυρίων PTA και κόστος απολύσεως του πλεονάζοντος εργατοϋπαλληλικού δυναμικού ποσού 700 εκατομμυρίων PTA. Κατά τη δεύτερη περίοδο, ποσό 2 040 εκατομμυρίων PTA επρόκειτο να δαπανηθεί για την απόλυση του πλεονάζοντος εργατοϋπαλληλικού δυναμικού και ποσό 2 500 εκατομμυρίων PTA επρόκειτο να επενδυθεί από τους αγοραστές της Hytasa, αλλά η Επιτροπή δεν εξήγησε γιατί όλα αυτά δεν οδηγούν στον εξορθολογισμό και στην αναδιάρθρωση που θα δικαιολογούσαν την εισφορά από το Δημόσιο 4 200 εκατομμυρίων PTA (3 377 300 000 PTA, αν ληφθεί υπόψη η απαίτηση της Hytasa κατά του Patrimonio del Estado, από την οποία αυτή παραιτήθηκε). Η μοναδική εξήγηση της διαφορετικής μεταχειρίσεως συνίστατο στο ότι η πρώτη ενίσχυση αντιστοιχούσε στις συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί πριν από την προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα. Η Ισπανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν το 1990 αποτελούν την κατάληξη της διαδικασίας που κινήθηκε κατά την πρώτη περίοδο και, συνεπώς, αντιστοιχούν και αυτές στις προγενέστερες της προσχωρήσεως συνθήκες. Με λίγα λόγια, η Ισπανία θεωρεί ότι η διαφορετική μεταχείριση της ενισχύσεως που χορηγήθηκε το 1986-88 και της μεταγενέστερης εισφοράς κεφαλαίου αποτελεί απόδειξη αυθαιρεσίας εκ μέρους της Επιτροπής. Προβάλλεται ότι η παράλειψη της Επιτροπής να δώσει επαρκείς εξηγήσεις για τη διαφορετική μεταχείριση αποτελεί παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης.

58. Ενόψει του συμπεράσματος στο οποίο κατέληξα όσον αφορά τον τρίτο λόγο ακυρώσεως, θα επιληφθώ αυτού του λόγου ακυρώσεως εν συντομία.

59. Δεν νομίζω ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, οσοδήποτε ελλιπής και αν είναι η αιτιολογία της, θα έπρεπε να ακυρωθεί απλώς και μόνον λόγω της διαφορετικής μεταχειρίσεως μεταξύ της παλαιάς και της νέας ενισχύσεως. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί με πειστικότητα ότι η Επιτροπή ήταν εξαιρετικώς επιεικής όσον αφορά την ενίσχυση που χορηγήθηκε μεταξύ 1986 και 1988. Με το πλεονέκτημα της εκ των υστέρων γνώσεως, θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το συμπέρασμα ότι η ενίσχυση αποτελούσε μια μείζονα προσπάθεια δημιουργίας της βάσεως για την οριστικώς βιώσιμη αναδιάρθρωση της εταιρίας. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Επιτροπή επέδειξε επιείκεια όσον αφορά την παλαιότερη ενίσχυση, δεν σημαίνει ότι πρέπει να είναι, εξίσου, ευμενής έναντι της ενισχύσεως που χορηγήθηκε τον Ιούλιο του 1990. Απεναντίας, η Επιτροπή εδικαιούτο να διαμορφώσει την άποψη ότι, κατά τα πρώτα χρόνια της προσχωρήσεως της Ισπανίας στην Κοινότητα, ήταν επιβεβλημένη κάποια επιεικέστερη στάση, ούτως ώστε να παραχωρηθεί στις ισπανικές αρχές και στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις κάποια περίοδος χάριτος, εντός της οποίας θα συνήθιζαν την εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης. Για τον ίδιο λόγο, η Επιτροπή εδικαιούτο να θεωρεί ότι τον Ιούλιο του 1990 δεν συνέτρεχε πλέον λόγος ειδικής μεταχειρίσεως.

Ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως

60. Ο πέμπτος και τελευταίος λόγος ακυρώσεως σχετίζεται με την υποχρέωση αναζητήσεως της ενισχύσεως που κηρύχθηκε ασυμ-

βίβαστη με την κοινή αγορά. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η υποχρέωση αυτή αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας και ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν εκθέτει επαρκώς τους λόγους που επέβαλλαν μια τέτοια υποχρέωση. Έγινε επίσης αναφορά στη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των αποδεκτών της ενισχύσεως. Προβλήθηκε ότι η νόθευση του ανταγωνισμού που η ενίσχυση προκάλεσε δεν ήταν αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να δικαιολογήσει ενέργειες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στον αφανισμό μιας βιώσιμης εταιρίας και, έτσι, να καταλήξουν στην επιδείνωση της ανεργίας σε μια κοινωνικώς μειονεκτούσα περιοχή.

61. Προφανώς, αν ακυρωθεί η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, όπως προ ολίγου πρότεινα, τούτο αυτομάτως συνεπάγεται την ακύρωση των διατάξεων που επιβάλλουν στις ισπανικές αρχές να αναζητήσουν την ενίσχυση (άρθρο 3) και να απόσχουν από την εκτέλεση οποιασδήποτε συμφωνίας βάσει της οποίας οι αρχές αυτές οφείλουν να αποζημιώσουν τους αγοραστές της Hytasa για υποχρέωση που επιβάλλεται από την απόφαση (άρθρο 4). Το άρθρο 5, το οποίο επιβάλλει στην Ισπανία να ενημερώσει την Επιτροπή για τα μέτρα που θα λάβει προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή, παύει, επίσης, να έχει εφαρμογή.

62. Ωστόσο, αν το Δικαστήριο δεχθεί το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, δεν νομίζω ότι οι διατάξεις που επιβάλλουν στις ισπανικές αρχές να αναζητήσουν την ενίσχυση μπορούν να ακυρωθούν βάσει οποιουδήποτε επιχειρήματος που προβλήθηκε με τον πέμπτο λόγο ακυρώσεως.

63. Το σημαντικότερο σημείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη συνίσταται στο ότι ουδέποτε θα ετίθετο ζήτημα αναζητήσεως της ενισχύσεως, αν τα κράτη μέλη συμμορφώνονταν τόσο με την υποχρέωσή τους να ενημερώνουν εκ των προτέρων την Επιτροπή για οποιοδήποτε σχέδιο χορηγήσεως ή τροποποιήσεως της ενισχύσεως, σύμφωνα με την πρώτη περίοδο του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, όσο και με την υποχρέωσή τους να απέχουν από την εφαρμογή των σχεδίων για τη χορήγηση ενισχύσεως, μέχρις ότου η Επιτροπή εκδώσει την τελική της απόφαση, όπως απαιτείται από την τελευταία περίοδο του άρθρου 93, παράγραφος 3. Οσάκις τα κράτη μέλη αψηφούν τις υποχρεώσεις αυτές, η απαγόρευση κρατικής ενισχύσεως του άρθρου 92, παράγραφος 1, θα εστερείτο της αποτελεσματικότητάς της, αν δεν είχε παρασχεθεί στην Επιτροπή η εξουσία να επιβάλλει την αναζήτηση της ενισχύσεως που κρίνεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά. Συνεπώς, είναι μάταιο να γίνεται επίκληση της αρχής της αναλογικότητας ως λόγου μη αναζητήσεως τέτοιας ενισχύσεως: ενέργεια, η οποία είναι αναγκαία προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα μιας από τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις της Συνθήκης, δεν είναι δυνατόν να αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Με την απόφαση Βέλγιο κατά Επιτροπής (Tubemeuse) [17], το Δικαστήριο ρητώς αναγνώρισε ότι η αναζήτηση της ενισχύσεως που χορηγήθηκε παρανόμως δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί δυσανάλογη προς τους σκοπούς της Συνθήκης όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις.

64. Η απόπειρα της Ισπανίας να επικαλεστεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των αποδεκτών της ενισχύσεως είναι εξίσου

17 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση C-142/87, σκέψη 66.

απρόσφορη. Με την απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας (BUG-Alutechnik) [18] το Δικαστήριο έκρινε ότι το κράτος μέλος, οι αρχές του οποίου χορήγησαν ενίσχυση κατά παράβαση των διαδικαστικών κανόνων του άρθρου 93, δεν μπορεί να στηριχθεί στη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των αποδεκτών της ενισχύσεως προκειμένου να δικαιολογήσει την παράλειψη συμμορφώσεως προς την υποχρέωση να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση αποφάσεως της Επιτροπής που το διατάσσει να αναζητήσει την ενίσχυση [19]. Με την ίδια απόφαση το Δικαστήριο έκρινε ότι, καταρχήν, δεν δικαιολογείται η εμπιστοσύνη των αποδεκτών ενισχύσεως ως προς τη νομιμότητα της ενισχύσεως, εκτός αν αυτή έχει χορηγηθεί σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 93. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι ένας επιμελής επιχειρηματίας έχει, συνήθως, την ικανότητα να σταθμίσει αν η διαδικασία αυτή έχει τηρηθεί [20].

65. Όσο για την απαίτηση αιτιολογήσεως, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρθηκε (στο μέρος VII) στις αποφάσεις του Δικαστηρίου Deufil [21] και Tubemeuse. Στις αποφάσεις αυτές, οι σχετικές αρχές έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια. Η απόφαση ανέφερε επίσης ότι η αναζήτηση της ενισχύσεως ήταν αναγκαία για την αποκατάσταση του status quo με την άρση κάθε χρηματοοικονομικού οφέλους, του οποίου ο αποδέκτης της ενισχύσεως είχε αθεμίτως απολαύσει από την ημερομηνία καταβολής της. Κατά τη γνώμη μου, η αιτιολογία αυτή είναι παραπάνω από πλήρης.

18 — Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89 (Συλλογή 1990, σ. I-3437).

19 — Όπ. π., σκέψη 17.

20 — Όπ. π., σκέψη 14.

21 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 14.

Υπόθεση C-279/92 (Imepiel)

66. Η Industrias Mediterráneas de la Piel (ή Imepiel) είναι μια επιχείρηση κατεργασίας δερμάτων και κατασκευής υποδημάτων, με εγκαταστάσεις στο Vall d'Uxó στην επαρχία του Castellón de la Plana. Το Ισπανικό Δημόσιο την ανέλαβε το 1976, όταν αυτή βρισκόταν στο χείλος της πτωχεύσεως. Έκτοτε, το 99,94 % του κεφαλαίου της ανήκει στο Patrimonio del Estado. Η εταιρία καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου που τελούσε υπό την ιδιοκτησία του Δημοσίου έχασε χρήματα. Οι ζημίες της στο διάστημα των δέκα ετών μέχρι το 1987 ανήλθαν στο ποσό των 12 700 εκατομμυρίων PTA.

67. Από δημοσιεύματα του τύπου τον Δεκέμβριο του 1987, η Επιτροπή έμαθε ότι οι ισπανικές αρχές είχαν ετοιμάσει κάποιο σχέδιο εξυγιάνσεως της εταιρίας και ότι είχαν χορηγήσει σ' αυτήν 1 400 εκατομμύρια PTA για να καλύψουν τις ζημίες της χρήσεως του 1987. Σε συνάντηση με την Επιτροπή στις 9 Ιουνίου 1988, οι ισπανικές αρχές ανέφεραν ότι όσον αφορά το 1988 πραγματοποιήθηκε περαιτέρω αύξηση κεφαλαίου κατά 1 929 εκατομμύρια PTA, με σκοπό την αναδιάρθρωση της εταιρίας δια της απολύσεως του πλεονάζοντος εργατοϋπαλληλικού δυναμικού.

68. Κατά τη διάρκεια του 1988 έλαβαν χώρα διάφορες συναντήσεις μεταξύ των ισπανικών αρχών και της Επιτροπής.

Αντηλλάγη επίσης αλληλογραφία. Αντικείμενο των συζητήσεων ήταν ένα σχέδιο βιωσιμότητας της Imepiel. Με επιστολή της 14ης Δεκεμβρίου 1988, η Επιτροπή πληροφόρησε την Ισπανία ότι κινούσε τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης όσον αφορά το ποσό των 3 329 εκατομμυρίων PTA που η Ισπανία εισέφερε για την αύξηση του κεφαλαίου της Imepiel. Στις 25 Ιανουαρίου 1989, η Ισπανία απάντησε στην επιστολή της Επιτροπής, αναφέροντας ότι τα χρήματα που εισέφερε στην Imepiel από το 1986 μέχρι το 1988 έπρεπε να εξεταστούν υπό το πρίσμα ενός τριετούς σχεδίου ανακάμψεως το οποίο θα οδηγούσε στην ιδιωτικοποίηση της εταιρίας. Το σχέδιο προέβλεπε μεταξύ άλλων:

1) επιστροφή στην κερδοφορία εντός τριών ετών,

2) μείωση της παραγωγικής ικανότητας (υποδημάτων από 3,2 εκατομμύρια ζεύγη τον χρόνο σε 1,74 εκατομμύρια ζεύγη και κατεργασμένων δερμάτων από 20 εκατομμύρια τετραγωνικά πόδια τον χρόνο σε 14,1 εκατομμύρια τετραγωνικά πόδια),

3) μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού από 1 457 σε 627 άτομα.

69. Στις 17 Μαρτίου 1989, η Επιτροπή ενημερώθηκε για μια προσφορά αγοράς της εταιρίας από έναν όμιλο Ισπανών επιχειρηματιών. Η προσφορά απαιτούσε επιπλέον κρατική χρηματοδοτική βοήθεια ύψους 23 000 εκατομμυρίων PTA.

70. Η Επιτροπή, η οποία κατά τη διάρκεια του 1989 αντήλλαξε περαιτέρω αλληλογραφία με τις ισπανικές αρχές, ενημερώθηκε στις 24 Ιανουαρίου 1990 για τις πιο πρόσφατες λεπτομέρειες του προτεινομένου σχεδίου ιδιωτικοποιήσεως. Ο αγοραστής ήταν μια εταιρία υπό την επωνυμία Círculo de Financiación y Gestión SA, η οποία είχε μετοχικό κεφάλαιο 2 500 εκατομμυρίων PTA, το 25 % του οποίου ήταν καταβεβλημένο. Το τίμημα θα ανερχόταν σε 100 εκατομμύρια PTA. Ο αγοραστής θα ανελάμβανε την υποχρέωση να διατηρήσει την Imepiel υπό την ιδιοκτησία του τουλάχιστον για τρία έτη και το Patrimonio del Estado θα ήταν υποχρεωμένο να αυξήσει το κεφάλαιο της Imepiel κατά 8 500 εκατομμύρια PTA. Ο αγοραστής προετίθετο να αυξήσει την παραγωγή υποδημάτων (από 1 250 000 ζεύγη το 1989 σε 3 445 000 ζεύγη το 1994) και κατεργασμένων δερμάτων (από 8 600 000 τετραγωνικά πόδια σε 15 500 000 τετραγωνικά πόδια).

71. Σε συνάντηση της 26ης Ιανουαρίου 1990, η Επιτροπή πληροφόρησε τις ισπανικές αρχές ότι το σχέδιο αναδιαρθρώσεως ήταν απαράδεκτο λόγω της αυξήσεως της παραγωγής. Ωστόσο, η Imepiel ιδιωτικοποιήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 1990.

72. Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή επεξέτεινε το πεδίο έρευνας της διαδικασίας του άρ-

θρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, προκειμένου να εντάξει σ' αυτό μεταξύ άλλων τη συνδεόμενη με την ιδιωτικοποίηση εισφορά κεφαλαίου ύψους 8 500 εκατομμυρίων PTA.

73. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, οι Κυβερνήσεις της Δανίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Πορτογαλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου αντιτάχθηκαν όλες στη χρηματοοικονομική βοήθεια που παρασχέθηκε στην Imepiel από τις ισπανικές αρχές. Αντιτάχθηκε επίσης η British Footwear Manufacturers Federation, η οποία σημείωσε ότι οι ισπανικές εξαγωγές υποδημάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο είχαν αυξηθεί και ότι τα ισπανικά υποδήματα είναι ανταγωνιστικά στο χαμηλότερο σημείο της αγοράς, όπου ο ανταγωνισμός στηρίζεται περισσότερο στην τιμή και λιγότερο στην ποιότητα.

74. Στις 25 Μαρτίου 1992, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 92/318/ΕΟΚ σχετικώς με τις ενισχύσεις που έχουν χορηγηθεί από την Ισπανία στην Industrias Mediterráneas de la Piel SA (Imepiel) [22]. Το άρθρο 1 της αποφάσεως ανέφερε ότι ενίσχυση ύψους 6 029 εκατομμυρίων PTA, που παρασχέθηκε στην Imepiel μεταξύ του 1986 και του 1988, χορηγήθηκε παρανόμως, δεδομένου ότι δεν τηρήθηκαν οι διαδικαστικοί κανόνες του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Ωστόσο, η ενίσχυση αυτή κηρύχθηκε συμβατή με την κοινή αγορά, για τον λόγο ότι πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

22 — ΕΕ 1992, L 172, σ. 76.

75. Κατά το άρθρο 2 της αποφάσεως, η καθαρή κρατική ενίσχυση ύψους 8 400 εκατομμυρίων PTA (δηλαδή η εισφορά κεφαλαίου 8 500 εκατομμυρίων PTA μείον το τίμημα 100 εκατομμυρίων PTA), που περιλαμβάνεται στην εισφορά κεφαλαίου στην οποία το Patrimonio del Estado προέβη υπέρ της Imepiel συγχρόνως με την ιδιωτικοποίησή της στις 2 Φεβρουαρίου 1990, είναι παράνομη, δεδομένου ότι χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3. Επιπλέον, εξήχθη το συμπέρασμα ότι η ενίσχυση ουδεμία προϋπόθεση πληροί, από εκείνες που θα έπρεπε να είχαν τηρηθεί για να τύχει εφαρμογής κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 92, παράγραφοι 2 και 3, και ότι, συνεπώς, η ενίσχυση είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.

76. Το άρθρο 3 της αποφάσεως επέβαλε στο Patrimonio del Estado να αναζητήσει την ενίσχυση ύψους 8 400 εκατομμυρίων PTA από τους αποδέκτες της, κατά τη διαδικασία και τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, ιδίως δε κατά τις διατάξεις περί τόκων, οι οποίοι τρέχουν από την ημερομηνία χορηγήσεως της παράνομης ενισχύσεως.

77. Το άρθρο 4 επέβαλε στην Ισπανική Κυβέρνηση να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της αποφάσεως, για τα μέτρα που θα ελάμβανε προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση.

78. Η Ισπανία με προσφυγή που κατέθεσε στο Δικαστήριο στις 19 Ιουνίου 1992 διώκει να ακυρωθούν τα άρθρα 2, 3, 4 και 5 [23] της αποφάσεως 92/318.

79. Έξι λόγοι ακυρώσεως έχουν προβληθεί. Θα τους εξετάσω έναν προς έναν.

Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως

80. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η κατά την ιδιωτικοποίηση της Imepiel αύξηση του κεφαλαίου της δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση, δεδομένου ότι το Patrimonio del Estado επέδειξε την κανονική συμπεριφορά ιδιώτη επενδυτή. Ενόψει της καταστάσεως στην οποία η Imepiel είχε περιέλθει, το Δημόσιο είχε δύο εναλλακτικές λύσεις: να πωλήσει την Imepiel ή να την κλείσει. Το κόστος εκκαθαρίσεως υπερέβαινε κατά πολύ το κόστος ιδιωτικοποιήσεως. Συγκεκριμένα, το Patrimonio del Estado θα έπρεπε να καταβάλει 7 900 εκατομμύρια PTA για αποζημιώσεις λόγω απολύσεως εργατοϋπαλληλικού δυναμικού 1 450 ατόμων. Η Ισπανία αναφέρεται επίσης στο «κόστος της ασφαλίσεως των ανέργων για το Δημόσιο» και στη δαπάνη χρηματοδοτήσεως «ενισχύσεων από το Δημόσιο για την αναζωογόνηση της βιομηχανίας υφασμάτων». Συνεπώς, η Ισπανία συμπεραίνει ότι «το οικονομικό κόστος και οι κοινωνικές συνέπειες της εκκαθαρίσεως» θα υπερέβαιναν κατά πολύ το κόστος της αυξήσεως του κεφαλαίου στην οποία αντιτάχθηκε η Επιτροπή και δηλώνει ότι η πληττόμενη περιοχή είναι μια «ειδικώς υποβαθμισμένη περιοχή όπου το 80 % της απασχολήσεως εξαρτάται από το εργοστάσιο της Imepiel».

81. Τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν στο πλαίσιο αυτού του λόγου ακυρώσεως είναι παρεμφερή με αυτά που προβλήθηκαν στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση C-278/92. Για λόγους που είναι ανάλογοι με εκείνους που εκτέθηκαν πιο πάνω στις παραγράφους 26 έως 30, τα επιχειρήματα είναι σαφώς αβάσιμα. Ένας συνήθης ιδιώτης επενδυτής δεν θα εισέφερε 8 500 εκατομμύρια PTA στο κεφάλαιο μιας εταιρίας, συμφωνώντας συγχρόνως να πωλήσει την εταιρία αυτή αντί 100 εκατομμυρίων PTA. Στην υπό κρίση υπόθεση, από το περιεχόμενο του δικογράφου της προσφυγής της Ισπανίας καθίσταται φανερό ότι το κριτήριο περί του ιδιώτη επενδυτή δεν έχει τύχει ορθής εφαρμογής από την Ισπανία, η οποία συνυπολογίζει στο κόστος του κλεισίματος της Imepiel το κόστος που συνεπάγονται για το Δημόσιο η ασφάλιση των ανέργων και οι ενισχύσεις για την αναζωογόνηση της βιομηχανίας υφασμάτων. Είναι φανερό ότι τέτοια ζητήματα δεν σχετίζονται με το κριτήριο περί του ιδιώτη επενδυτή.

Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως

82. Η Ισπανία παρατηρεί ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης κηρύσσει τις ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, αν αυτές «νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό δια της

23 — Το άρθρο 5 απλώς αναφέρει ότι η απόφαση απευθύνεται στο Βασίλειο της Ισπανίας.

ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής» και «κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές».

83. Η Ισπανία θεωρεί ότι η εισφορά κεφαλαίου στην οποία προέβη το Patrimonio del Estado δεν θίγει τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών μελών. Το μερίδιο της Imepiel στην ευρωπαϊκή αγορά είναι ελάχιστο και η εισφορά κεφαλαίου δεν συνεπάγεται οποιαδήποτε διάκριση εις βάρος των ανταγωνιστών. Η Ισπανία παραθέτει συγκεκριμένους αριθμούς προκειμένου να υπολογιστεί το ποσοστό του μεριδίου της Imepiel στην αγορά: μετά την ιδιωτικοποίηση, η Imepiel διαθέτει το 1,5 % της ισπανικής αγοράς και το 0,8 % της κοινοτικής αγοράς· από το 1988 η παραγωγή της δεν υπερέβη το 0,2 % του συνόλου της κοινοτικής παραγωγής.

84. Η Ισπανία τονίζει επίσης ότι το κεφάλαιο που το Δημόσιο εισέφερε επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για την εξάλειψη των υφισταμένων χρεών της Imepiel. Ο σκοπός συνίστατο στο να αποκατασταθεί η χρηματοοικονομική υγεία της εταιρίας και να της επιτραπεί να συνεχίσει να υπάρχει.

85. Αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι σαφώς αβάσιμος. Υπό το φως των γεγονότων που έχουν εκτεθεί στην προσβαλλόμενη απόφαση, δεν είναι δυνατόν να προβληθεί με σοβαρότητα ότι η χορήγηση 8 400 εκατομμυρίων PTA προς την Imepiel δεν απείλησε να «νοθεύσει τον ανταγωνισμό δια της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής» ή ότι δεν επηρέασε τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Ως αποτέλεσμα αυτής της χορηγήσεως ενισχύσεως, μια ζημιογόνος επιχείρηση μπόρεσε τόσο να συνεχίσει να λειτουργεί όσο και να σχεδιάσει τεράστια αύξηση της παραγωγής της: η παραγωγή υποδημάτων επρόκειτο να αυξηθεί από 1 250 000 ζεύγη το 1989 σε 3 445 000 ζεύγη το 1994 και η παραγωγή κατεργασμένων δερμάτων από 8 600 000 τετραγωνικά πόδια σε 15 500 000 τετραγωνικά πόδια την ίδια περίοδο. Αυτές οι ποσότητες προϊόντων είναι πολύ σημαντικές και θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των καταναλωτών στην Ισπανία, σε άλλα κράτη μέλη και σε χώρες μη μέλη. Η συλλογιστική που εκτέθηκε πιο πάνω στις παραγράφους 33 έως 35 ισχύει, το ίδιο έντονα, στο εμπόριο υποδημάτων.

86. Το ότι το μερίδιο της Imepiel στο σύνολο της κοινοτικής αγοράς των 1 290 εκατομμυρίων ζευγών υποδημάτων μπορεί να είναι μικρό από ποσοστιαία άποψη αποτελεί συνέπεια της κατατμήσεως που παρουσιάζει η διάρθρωση του τομέα της κατασκευής υποδημάτων, ο οποίος κατά την προσβαλλόμενη απόφαση διαθέτει περίπου 15 000 επιχειρήσεις που απασχολούν κατά μέσον όρο 24 άτομα. Συνεπώς, η Imepiel είναι σημαντικός παραγωγός. Επιπλέον, όπως η Επιτροπή ανέφερε στην προσβαλλόμενη απόφαση, το 42 % της κοινοτικής παραγωγής αποτελεί αντικείμενο του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Υπό τις συνθήκες αυτές, ενίσχυση που επέτρεψε σε ευρισκόμενο σε κρίση παραγωγό όχι μόνο να συνεχίσει να λειτουργεί, αλλά και να διπλασιάσει την παραγωγή του, δεν μπορεί παρά να έχει επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών.

87. Όσον αφορά το επιχείρημα ότι το κεφάλαιο που το Δημόσιο εισέφερε επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για την εξάλειψη των υφισταμένων χρεών της Imepiel, τούτο είναι αδιάφορο. Η εταιρία, χωρίς την ενίσχυση, θα ήταν υποχρεωμένη να αναζητήσει εναλλακτική χρηματοδοτική πηγή προκειμένου να εξαλείψει τα χρέη αυτά και ίσως δεν θα μπορούσε να επιβιώσει. Υπό οποιοδήποτε πρίσμα και αν εξεταστεί το ζήτημα, η ενίσχυση σαφώς βοήθησε την ισχυροποίηση της ανταγωνιστικής θέσεως της Imepiel.

88. Όσο για το επιχείρημα ότι η ενίσχυση δεν εισήγαγε διάκριση εις βάρος των ανταγωνιστών, τούτο απλώς είναι παράλογο. Η ουσία της κρατικής ενισχύσεως έγκειται στο ότι νοθεύει τον ανταγωνισμό ευνοώντας ορισμένες επιχειρήσεις (δηλαδή τους αποδέκτες ενισχύσεως) επί ζημία άλλων επιχειρήσεων (δηλαδή των μη αποδεκτών ενισχύσεως). Η ενίσχυση, για να μην είχε εισαγάγει διακρίσεις, θα έπρεπε να είχε χορηγηθεί κατά το ίδιο ποσοστό σε κάθε κατασκευαστή υποδημάτων στην Κοινότητα.

Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως

89. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η εισφορά κεφαλαίου που πραγματοποιήθηκε υπέρ της Imepiel κατά τον χρόνο της ιδιωτικοποιήσεώς της, ακόμα και αν αποτελούσε κρατική ενίσχυση, εντούτοις, θα μπορούσε να θεωρηθεί συμβατή με την κοινή αγορά, βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ'. Κατά την Ισπανία, οι εισφορές προς την Imepiel αποτελούσαν ενίσχυση προς τομέα, δηλαδή ενίσχυση που προορίζεται για τη διευκόλυνση ορισμένων προσαρμογών ή την παύση ορισμένων δραστηριοτήτων. Η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Imepiel πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', δεδομένου ότι i) ήταν απολύτως αναγκαία ενόψει της καταστάσεως της εν λόγω βιομηχανίας, ii) η απώτερος σκοπός της έγκειτο στην αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της επιχειρήσεως, iii) συνδεόταν με ένα πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως, το οποίο περιείχε ένα σχέδιο βιωσιμότητας που είχε γίνει δεκτό από το Patrimonio del Estado και τους αγοραστές και iv) η ενίσχυση ήταν αναλογική καθόσον η στρέβλωση της αγοράς ήταν ελάχιστη.

90. Ο κύριος σκοπός της ενισχύσεως συνίστατο στο να παρασχεθεί η δυνατότητα στην Imepiel να προσαρμοστεί σε μια αγορά που στηρίζεται στον ελεύθερο ανταγωνισμό. Η Imepiel εθνικοποιήθηκε σε κάποιο χρονικό σημείο κατά το οποίο το κράτος της Ισπανίας ακολουθούσε βιομηχανική πολιτική που δεν στηριζόταν πάντοτε στις αρχές της ελεύθερης αγοράς. Η προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα κατέστησε αναγκαίες ριζικές αλλαγές στην πολιτική αυτή. Η ενίσχυση προς την Imepiel είχε ως σκοπό να διευκολύνει αυτή τη διαδικασία προσαρμογής.

91. Η Ισπανία αναφέρει ότι η Imepiel είναι εγκατεστημένη σε μια περιοχή με υψηλή ανεργία, την οποία η Επιτροπή έχει χαρακτηρίσει επιλέξιμη για τη χορήγηση «οικονομικών κινήτρων». Η Imepiel εξασφαλίζει αμέσως ή εμμέσως το 80 % της απασχολήσεως στην περιοχή του Vall d'Uxó.

92. Οι παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν ανωτέρω στην παράγραφο 44, σχετικώς με τα περιθώρια εκτιμήσεως της Επιτροπής όσον αφορά τη στάθμιση του αν η ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, ισχύουν επίσης στην υπόθεση αυτή.

93. Η Ισπανία, παρόλον ότι αναφέρεται στην υψηλή ανεργία στην περιοχή του Vall d'Uxó, στην υπό κρίση υπόθεση δεν επικαλείται το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης και στηρίζεται μόνο στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ'. Πράγματι, η Επιτροπή στην προσβαλλομένη απόφαση ανέφερε ότι το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής, δεδομένου ότι το Vall d'Uxó δεν επλήττετο από ασυνήθως χαμηλό βιωτικό επίπεδο ή από σοβαρή υποαπασχόληση. Έχω ήδη παρατηρήσει ότι η διαφορά στη διατύπωση μεταξύ των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, συνεπάγεται ότι η Επιτροπή θα πρέπει να είναι περισσότερο αυστηρή όταν εφαρμόζει το στοιχείο γ'. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή πρέπει να σταθμίζει αν η έκταση του δυσμενούς επηρεασμού των συνθηκών των συναλλαγών από την ενίσχυση είναι αντίθετη προς το κοινό συμφέρον.

94. Η ενίσχυση, που το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', επιτρέπει, μπορεί να χορηγείται για την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων (ενίσχυση προς τομέα) ή για την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών περιοχών (περιφερειακή ενίσχυση). Η προσβαλλόμενη απόφαση (στο μέρος VI) αντιμετώπισε, πρώτον, τη δυνατότητα να επιτραπεί η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Imepiel ως περιφερειακή ενίσχυση. Τέτοια δυνατότητα απορρίφθηκε για διαφόρους λόγους: η ένταση της ενισχύσεως υπερέβαινε το όριο (30 % των παραγωγικών επενδύσεων κεφαλαίου) που η Επιτροπή είχε καθορίσει για περιφερειακές ενισχύσεις στην περιοχή του Vall d'Uxó· η απόφαση περί χαρακτηρισμού της περιοχής αυτής ως επιλέξιμης για τη χορήγηση περιφερειακής ενισχύσεως ελήφθη από την Επιτροπή όχι με τον σκοπό να χορηγηθεί ενίσχυση στην ίδια την Imepiel, αλλά με τον σκοπό να δοθεί ένα κίνητρο για τη διαφοροποίηση της παραγωγής, ούτως ώστε, κυρίως, να απορροφηθεί το πλεονάζον εργατοϋπαλληλικό δυναμικό της Imepiel· η επίμαχη ενίσχυση χορηγήθηκε βάσει μιας ad hoc αποφάσεως και επιπλέον είχε τη φύση ενισχύσεως λειτουργίας προς μια προβληματική εταιρία, δεδομένου ότι δεν εξηρτάτο από τη διενέργεια επενδύσεων ή τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η Επιτροπή κατέληξε στο ότι η ενίσχυση, ακόμα και αν επρόκειτο να χαρακτηριστεί ως περιφερειακή ενίσχυση, θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνον αν συνέβαλλε στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της περιοχής επιφέροντας τη βιωσιμότητα της οικείας επιχειρήσεως και αν απαιτούσε από την επιχείρηση αυτή να τηρήσει ένα σχέδιο αναδιαρθρώσεως που θα ενίσχυε την ανταγωνιστική της θέση. Η προσβαλλόμενη απόφαση, αν και στο σημείο αυτό είναι κάπως λακωνική, φαίνεται να υπονοεί ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν έχουν πληρωθεί.

95. Όσο για το ζήτημα αν η ενίσχυση μπορεί να δικαιολογηθεί ως ενίσχυση προς τομέα, η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση ανέφερε ότι προσεγγίζει με προσοχή την ενίσχυση που χορηγείται σε προβληματικές επιχειρήσεις, δεδομένου ότι αυτή ενέχει τον μέγιστο κίνδυνο μεταφοράς ανεργίας και βιομηχανικών προβλημάτων από το ένα κράτος στο άλλο· ενίσχυση αυτού του είδους διατηρεί το status quo,

εμποδίζοντας τις δυνάμεις της αγοράς να επιτύχουν τις φυσιολογικές συνέπειές τους όσον αφορά την εξαφάνιση των μη ανταγωνιστικών εταιριών. Η απόφαση στη συνέχεια ανέφερε ότι η Επιτροπή απαιτεί η ενίσχυση σε προβληματικές εταιρίες να εξαρτάται αυστηρώς από την προϋπόθεση εφαρμογής ενός υγιούς προγράμματος αναδιαρθρώσεως ή μετατροπής, ικανού να αποκαταστήσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του δικαιούχου. Πρέπει επίσης να υπάρχει, «σε αντιστάθμισμα, δικαιολόγηση της ενισχύσεως υπό μορφήν συμβολής εκ μέρους του δικαιούχου στην ανάπτυξη του τομέα, ως συνόλου, σε κοινοτικό επίπεδο με μείωση της παρουσίας του στην αγορά». Η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αποφάνθηκε ως προς τη βιωσιμότητα της Imepiel υπό το φως του σχεδίου αναδιαρθρώσεως που τέθηκε σε εφαρμογή κατά τον χρόνο της ιδιωτικοποιήσεώς της, αλλ' απέρριψε το σχέδιο αυτό για τον λόγο ότι ουδεμία δικαιολόγηση περιείχε σε αντιστάθμισμα της χορηγήσεως ενισχύσεως. Η βασική αντίρρηση της Επιτροπής φαίνεται ότι συνίστατο στο ότι η Imepiel, μακράν από το να μειώσει τις δραστηριότητές της ή να μεταβάλει την κατεύθυνσή τους, επρόκειτο απλώς να αυξήσει την παραγωγή των προϊόντων που παρήγε προηγουμένως.

96. Δεν νομίζω ότι μπορεί να λεχθεί ότι η Επιτροπή, αποφασίζοντας ότι η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Imepiel δεν μπορούσε να κηρυχθεί συμβατή με την κοινή αγορά είτε ως περιφερειακή ενίσχυση είτε ως ενίσχυση προς τομέα, υπερέβη το ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Κατά τη γνώμη μου, η Επιτροπή δικαίως τόνισε ότι η ενίσχυση εξυγιάνσεως, η οποία σχεδιάζεται για να σώσει μια επιχείρηση από τις κανονικές συνέπειες της αποτυχίας της να παραμείνει ανταγωνιστική, πρέπει να κρίνεται με ιδιαιτέρως αυστηρά κριτήρια.

97. Όταν μια πρώην κερδοφόρος επιχείρηση παρουσιάζει μειώσεις πωλήσεων κατά επίμονο τρόπο και επί μακρά σειρά ετών, τούτο αποτελεί δείγμα της αποτυχίας της να προσαρμοστεί σε μια μεταβαλλόμενη αγορά, γεγονός που σημαίνει ότι η επιχείρηση αυτή δεν ανταποκρίθηκε είτε στις μεταβολές της ζητήσεως είτε στον εντονότερο ανταγωνισμό άλλων επιχειρήσεων. Αν τα κράτη μέλη καθιέρωναν την πρακτική να σώζουν επιχειρήσεις που περιέρχονται σε μια τέτοια κατάσταση, οι συνέπειες για την Κοινότητα, ως σύνολο, θα ήταν καταστρεπτικές: ο ανταγωνισμός θα νοθευόταν· αποδοτικές εταιρίες θα στερούνταν έναντι των μη ανταγωνιστικών εταιριών του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, το οποίο κατά την κανονική πορεία των πραγμάτων θα αποτελούσε την αμοιβή τους για υγιή διαχείριση και εμπορική προνοητικότητα· η ανεργία θα μεταφερόταν από το ένα κράτος στο άλλο· και μακροπροθέσμως θα υπήρχαν λιγοστές ελπίδες για μια αποδοτική κοινοτική βιομηχανία, ικανή να ανταγωνιστεί επιχειρήσεις σε χώρες μη κράτη μέλη.

98. Συνεπώς, η Επιτροπή είναι δικαίως της γνώμης ότι η ενίσχυση εξυγιάνσεως πρέπει να εξαρτάται από την προϋπόθεση αποδοχής από τον δικαιούχο ενός υγιούς προγράμματος αναδιαρθρώσεως. Αν η ενίσχυση δεν κάνει τίποτα άλλο από το να παρέχει στον δικαιούχο τη δυνατότητα να συνεχίσει τις υφιστάμενες δραστηριότητες, και μά-

λιστα σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα, υπάρχουν λιγοστές προοπτικές να επιτευχθεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του, δεδομένου ότι η εταιρία, άπαξ και σωθεί από το χείλος της αφερεγγυότητας, δεν μπορεί να κάνει με κέρδος ό, τι κατά το πρόσφατο παρελθόν έκανε με ζημία. Αν, από την άλλη μεριά, η ενίσχυση εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι ο δικαιούχος θα οργανώσει αποδοτικότερα τις εργασίες του ή θα ανακατανείμει τους πόρους του, ούτως ώστε να εγκαταλειφθούν ζημιογόνες δραστηριότητες προς όφελος επικερδεστέρων δραστηριοτήτων, τότε συντρέχει λόγος να επιτραπεί η ενίσχυση.

99. Στο σημείο αυτό υπάρχει μια σημαντική διαφορά μεταξύ της υπό κρίση υποθέσεως και της υποθέσεως Hytasa, όπου οι αποδέκτες ενισχύσεως έθεσαν σε εφαρμογή ένα σχέδιο αναδιαρθρώσεως που, όπως φαίνεται, αποτελεί μια ειλικρινή προσπάθεια μετατοπίσεως του κέντρου βάρους των δραστηριοτήτων της εταιρίας. Στην περίπτωση της Imepiel, υπάρχουν αδύναμα αποδεικτικά στοιχεία για το ότι ο αγοραστής της εταιρίας προετίθετο να προβεί σε οποιαδήποτε μείζονα αναδιάρθρωση. Οι πληροφορίες, που υπάρχουν στο παράρτημα ΙΙ του δικογράφου της προσφυγής και που η Ισπανία γνωστοποίησε στην Επιτροπή στις 30 Ιανουαρίου 1990, ασφαλώς περιέχουν πολύ αδύναμα αποδεικτικά στοιχεία ως προς το πώς οι αγοραστές της Imepiel προετίθεντο να επιτύχουν τον στόχο τους να αποκαταστήσουν εντός πέντε ετών την κερδοφορία της εταιρίας, εκτός από το να παράγουν όλο και περισσότερα υποδήματα. Αν κάθε ζημιογόνος κατασκευαστής υποδημάτων στην Κοινότητα επιχειρούσε να υπερνικήσει τις δυσκολίες του διπλασιάζοντας την παραγωγή του με το ευεργέτημα της κρατικής ενισχύσεως, τούτο θα κατέληγε στον κορεσμό της αγοράς και στην οικονομική καταστροφή όλων. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δικαιούται, κατά τη γνώμη μου, να θεωρεί ότι η ενίσχυση δεν είναι συμβατή με την κοινή αγορά.

Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως

100. Αυτός ο λόγος ακυρώσεως συνδέεται στενώς με τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως στην υπόθεση C-278/92. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης, δεδομένου ότι η αιτιολογία στην οποία στηρίχθηκε είναι αντιφατική. Η ουσία του επιχειρήματος έγκειται στο ότι δεν δικαιολογείται διαφορετική μεταχείριση της ενισχύσεως που χορηγήθηκε μεταξύ 1986 και 1988 από την ενίσχυση που χορηγήθηκε σε σύνδεση με την ιδιωτικοποίηση της Imepiel. Αν εδικαιολογείτο οποιαδήποτε διαφορά στη μεταχείριση, η τελευταία ενίσχυση ήταν εκείνη που θα έπρεπε να είχε αντιμετωπιστεί με μεγαλύτερη επιείκεια.

101. Κατά τη γνώμη μου, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που εκτέθηκαν πιο πάνω στην παράγραφο 59.

Ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως

102. Με τον πέμπτο λόγο ακυρώσεως, η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η υποχρέωση απο-

δόσεως της ενισχύσεως είναι αντίθετη προς τις αρχές της ασφαλείας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Κατά το επιχείρημα αυτό, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να απαιτεί, σε κάθε περίπτωση, την απόδοση της ενισχύσεως, αλλά μπορεί να το πράττει μόνον οσάκις τούτο είναι πρόσφορο, οπότε πρέπει να εκθέτει τους σχετικούς λόγους. Η προσβαλλόμενη απόφαση παρέλειψε να αναφέρει οποιονδήποτε λόγο επιβάλλοντα την απόδοση της ενισχύσεως.

Ο έκτος λόγος ακυρώσεως

105. Με τον έκτο λόγο ακυρώσεως, η Ισπανία ισχυρίζεται ότι η παρούσα κατάσταση της Imepiel, η οποία τώρα έχει εμπλακεί σε διαδικασίες παύσεως πληρωμών, καθιστά αδύνατη τη συμμόρφωση της Ισπανίας προς την υποχρέωσή της να αναζητήσει την ενίσχυση.

103. Όσον αφορά την ασφάλεια δικαίου και τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, η Ισπανία παρατηρεί ότι η Imepiel συνέταξε το σχέδιο αναδιαρθρώσεώς της στηριζόμενη στο ότι θα ελάμβανε το συμφωνηθέν ποσό ενισχύσεως από το Patrimonio del Estado. Η Imepiel είχε κάποια δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς το ότι η ενίσχυση ήταν νόμιμη.

106. Αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να απορριφθεί, δεδομένου ότι το κύρος της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να εκτιμηθεί υπό το φως των περιστατικών που υφίσταντο κατά τον χρόνο της εκδόσεώς της. Το κύρος της αποφάσεως δεν μπορεί να επηρεαστεί απλώς λόγω του ότι η μετέπειτα πορεία των πραγμάτων καθιστά δύσκολη, ή ακόμα αδύνατη, την εκτέλεση της αποφάσεως [25].

104. Κατά τη γνώμη μου, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που εκτέθηκαν πιο πάνω στις παραγράφους 63 έως 65. Παρόλον ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι ιδιαιτέρως πενιχρή στο σημείο αυτό, σημειώνω ότι έχει αναφερθεί η απόφαση Deufil [24]. Εφόσον η υποχρέωση αναζητήσεως αποτελεί τη φανερή συνέπεια της χορηγήσεως ενισχύσεως χωρίς αναμονή της αδείας της Επιτροπής, δεν θεωρώ ότι η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να εκθέτει συγκεκριμένους λόγους για την άσκηση εξουσίας που το Δικαστήριο με την απόφαση Deufil έχει κρίνει ότι αυτή διαθέτει.

107. Όσο για την εν γένει δυσκολία επιβολής της εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων, τα σχόλια που διατύπωσα στην παράγραφο 38 των προτάσεων που ανέπτυξα, επίσης σήμερα, στην υπόθεση C-42/93 ισχύουν και στην υπό κρίση υπόθεση.

24 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 14.

25 — Βλ. την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση C-142/87, σκέψεις 58 έως 63.

Υπόθεση C-280/92 (Intelhorce)

108. Η Industrias Textiles de Guadalhorce SA ιδρύθηκε το 1957 από το Instituto Nacional de Industria, μια εταιρία holding που τελεί υπό την ιδιοκτησία του Ισπανικού Δημοσίου. Η εταιρία παράγει και εμπορεύεται βαμβακερά προϊόντα. Το εργοστάσιό της είναι εγκατεστημένο κοντά στην πόλη της Malaga στην περιοχή της Ανδαλουσίας. Οι παραγωγικές της δραστηριότητες είναι οργανωμένες καθέτως: περιλαμβάνουν νηματοποίηση, ύφανση και κατασκευή ετοίμων ενδυμάτων. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η εταιρία λειτουργούσε επί σειρά ετών με ζημίες. Το 1972 ιδιωτικοποιήθηκε. Το 1975 άλλαξε την επωνυμία της σε Intelhorce. Κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1970 η εμπορική θέση της εταιρίας χειροτέρευσε και το 1980 η εταιρία εθνικοποιήθηκε ξανά, προφανώς για να συνεχίσει να λειτουργεί και για να εξασφαλίσει έτσι απασχόληση. Η νέα εθνικοποίηση συντελέστηκε μέσω του Patrimonio del Estado, το οποίο έθεσε σε εφαρμογή ένα σχέδιο αναδιαρθρώσεως που είχε συνταχθεί για να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της εταιρίας. Μεταξύ 1980 και 1985 η εταιρία προέβη σε επενδύσεις συνολικού ύψους 6 000 εκατομμυρίων PTA και το εργατοϋπαλληλικό δυναμικό μειώθηκε από 2 785 σε 2 094 άτομα. Κατά την περίοδο αυτή, το Δημόσιο πραγματοποίησε υπέρ της εταιρίας εισφορές κεφαλαίου ύψους 17 000 εκατομμυρίων PTA. Παρά τις επενδύσεις αυτές, η Intelhorce το 1985 έχασε 1 300 εκατομμύρια PTA με κύκλο εργασιών 9 400 εκατομμυρίων PTA.

109. Κατόπιν καταγγελίας, η Επιτροπή με επιστολή της 4ης Απριλίου 1989 ζήτησε από τις ισπανικές αρχές να της διαβιβάσουν πληροφοριακά στοιχεία ως προς τις εισφορές κεφαλαίου στις οποίες το Δημόσιο εφέρετο ότι είχε προβεί, μετά την προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα, προκειμένου να καλύψει τη ζημία εκμεταλλεύσεως της Intelhorce. Με σειρά επιστολών που απεστάλησαν μεταξύ Αυγούστου 1989 και Μαΐου 1990, η Ισπανία διαβίβασε τα πληροφοριακά στοιχεία που ζητήθηκαν. Σύμφωνα με αυτά, η Ισπανία εισέφερε στην Intelhorce συνολικό ποσό 7 820 εκατομμυρίων PTA σε πέντε δόσεις μεταξύ Ιουνίου 1986 και Μαΐου 1989. Οι εισφορές χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για τη χρηματοδότηση αντικαταστάσεως του μηχανολογικού εξοπλισμού και μειώσεων του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού. Μεταξύ 1986 και 1989, η Intelhorce δαπάνησε 5 000 εκατομμύρια PTA για επενδύσεις και πάνω από 1 100 εκατομμύρια PTA για την καταβολή αποζημιώσεων λόγω απολύσεων. Το εργατοϋπαλληλικό της δυναμικό μειώθηκε από 1 883 άτομα κατά το τέλος του 1986 σε 1 617 άτομα κατά τον Ιούνιο του 1989. Η Intelhorce το 1986 και το 1988 κατέγραψε ζημίες 2 093 εκατομμυρίων PTA και 2 413 εκατομμυρίων PTA αντιστοίχως.

110. Οι ισπανικές αρχές πληροφόρησαν επίσης την Επιτροπή ότι είχαν αποφασίσει να ιδιωτικοποιήσουν την Intelhorce. Τον Ιανουάριο του 1988, ένα διαφημιστικό φυλλάδιο απεστάλη σε 106 εταιρίες που κρίθηκε ότι μπορούσαν να ενδιαφερθούν να αναλάβουν την Intelhorce. Κατόπιν διαπραγματεύσεων με ενδεχομένους πλειοδότες, υποβλήθηκαν τρεις τελικές προσφορές. Οι

ισπανικές αρχές δέχθηκαν την προσφορά των Benorbe SA και Benservice SA, εταιριών που ανήκουν στον όμιλο Benetton. Οι όροι που συμφωνήθηκαν για την πώληση της Intelhorce ήσαν οι ακόλουθοι:

Πριν συναφθεί η πώληση, το Δημόσιο θα εισφέρει στην Intelhorce 5 869 εκατομμύρια PTA υπό μορφήν συμπληρωματικού κεφαλαίου καταβαλλομένου από το Patrimonio del Estado. Οι υποβαλόντες προσφορά θα αγοράσουν το κεφάλαιο της Intelhorce αντί 2 000 εκατομμυρίων PTA, το 70 % των οποίων θα καταβληθεί από την Benorbe και το 30 % από την Benservice. Το τίμημα θα καταβληθεί σε τρεις δόσεις 700 εκατομμυρίων PTA, 700 εκατομμυρίων PTA και 600 εκατομμυρίων PTA, καταβλητέες την 1η Ιουνίου των ετών 1991, 1992 και 1993.

Οι νέοι ιδιοκτήτες θα προβούν σε αύξηση του κεφαλαίου της Intelhorce κατά 2 000 εκατομμύρια PTA, το 25 % των οποίων θα καταβληθεί κατά την πώληση.

Συμφωνήθηκε επίσης ότι οι νέοι ιδιοκτήτες δεν θα ζητήσουν από το Δημόσιο την έγκριση προσωρινών απολύσεων στην Intelhorce και ότι δεν θα πωλήσουν το αποκτηθέν μερίδιο επί του μετοχικού κεφαλαίου για χρονικό διάστημα τριών και τεσσάρων ετών από την πώληση αντιστοίχως.

111. Οι ισπανικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι οι άλλες δύο προσφορές ήσαν περισσότερο δαπανηρές για το Δημόσιο: αμφότεροι οι υποβαλόντες προσφορές απαιτούσαν υψηλότερες εισφορές από το Δημόσιο, ενώ προσέφεραν συμβολική τιμή για την αγορά της Intelhorce. Οι ισπανικές αρχές ισχυρίστηκαν επίσης ότι η επιλεγείσα προσφορά παρουσίαζε τη μεγίστη δυνατότητα επιτυχίας από άποψη βιομηχανικής βιωσιμότητας ενόψει ενός πενταετούς προγράμματος αναδιαρθρώσεως που υπέβαλαν οι αγοραστές.

112. Στις 25 Ιουλίου 1990, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, όσον αφορά τις εισφορές κεφαλαίου ύψους 13 689 εκατομμυρίων PTA που το Δημόσιο πραγματοποίησε υπέρ της Intelhorce μεταξύ της προσχωρήσεως της Ισπανίας στην Κοινότητα την 1η Ιανουαρίου 1986 και της ιδιωτικοποιήσεως της Intelhorce τον Αύγουστο του 1989. (Οι εισφορές αυτές αποτελούνται από το εισενεχθέν μεταξύ Ιουνίου 1986 και Μαΐου 1989 ποσό 7 820 εκατομμυρίων PTA πλέον του καταβληθέντος κατά την ιδιωτικοποίηση ποσού 5 869 εκατομμυρίων PTA.) Η διαδικασία κάλυψε επίσης τη συνδεόμενη με την ιδιωτικοποίηση πρόσθετη ενίσχυση που το Δημόσιο ενδεχομένως χορήγησε, αποδεχόμενο τίμημα κατώτερο της καθαράς αξίας της επιχειρήσεως. Η απόφαση της Επιτροπής να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, κοινοποιήθηκε στην Ισπανία στις 18 Σεπτεμβρίου 1990.

113. Κατά το στάδιο της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, η Ισπανία ισχυρίστηκε ότι οι εισφορές κεφαλαίου από τον Ιούνιο 1986 μέχρι τον Μάιο 1989 αποτελούσαν μέρος ενός σχεδίου αναδιαρθρώσεως που χαράχθηκε για να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της εταιρίας και ότι οι επενδύσεις στις οποίες προέβη η Κυβέρνηση στηρίζονταν σε υγιή κριτήρια τα οποία θα εφάρμοζε ιδιώτης επενδυτής· ότι οι εισφορές δεν επηρέασαν δυσμενώς τον ανταγωνισμό στην κοινή αγορά, εφόσον η παρουσία της εταιρίας στην αγορά μειώθηκε κατά την υπό εξέταση περίοδο, και ότι οι εισφορές αυτές, ιδίως δε εκείνες που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1986 και 1987, συντελέστηκαν για να αντιμετωπισθούν συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί πριν από την προσχώρηση της Ισπανίας στην Κοινότητα.

114. Όσον αφορά τους όρους της πωλήσεως της Intelhorce, οι ισπανικές αρχές ανέφεραν ότι ούτε αυτοί ενέχουν στοιχεία κρατικής ενισχύσεως, δεδομένου ότι η εταιρία πωλήθηκε στον πλειοδότη, μετά από γνωστοποίηση της προσφοράς για την πώλησή της στη διεθνή αγορά. Επιπλέον, για την αξιολόγηση της Intelhorce πρέπει να ληφθεί υπόψη η εμπορική της θέση και συγκεκριμένα οι βαριές ζημίες που κατέγραψε το 1988 και το 1989. Πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη το κόστος μειώσεως του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού της Intelhorce: η κατάργηση 650 θέσεων εργασίας βάσει του προγράμματος αναδιαρθρώσεως θα κοστίσει 3 600 εκατομμύρια PTA.

115. Η Ισπανία ισχυρίστηκε επίσης ότι, ακόμα και αν οι όροι της πωλήσεως όντως ενείχαν στοιχεία ενισχύσεως, η ενίσχυση αυτή είναι δικαιολογημένη βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης, ως περιφερειακή οικονομική ενίσχυση, δεδομένου ότι, αφενός, η εταιρία είναι εγκατεστημένη στη Malaga, περιοχή που έχει χαρακτηριστεί από την Επιτροπή ως επιλέξιμη για τη χορήγηση ενισχύσεως και, αφετέρου, το εγχείρημα εξυγιάνσεως σχεδιάστηκε για να εξασφαλιστεί η πλήρης ανάκαμψη της εταιρίας.

116. Η Ισπανία, επιχειρώντας να δικαιολογήσει την εκ μέρους της χορήγηση χρηματοοικονομικής βοήθειας για την ιδιωτικοποίηση της Intelhorce, έδωσε μεγάλη έμφαση στο πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως που συμφωνήθηκε με τους αγοραστές. Το πρόγραμμα προέβλεπε, στον τομέα των λευκών ειδών ιματισμού, τη δημιουργία ενός διπλού δικτύου καταστημάτων πωλήσεως τελικών προϊόντων που θα κατασκεύαζε η Intelhorce με σχεδιαστικές καινοτομίες και νέο διαφημιστικό σήμα. Φαίνεται ότι μετέπειτα, εν μέρει λόγω πλημμυρών στην επαρχία της Malaga που επηρέασαν την παραγωγική ικανότητα της Intelhorce, κατέστη αναγκαία η αναθεώρηση του προγράμματος αναδιαρθρώσεως.

117. Στις 25 Μαρτίου 1992 η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 92/321/ΕΟΚ σχετικώς με ενίσχυση που η Ισπανία χορήγησε στην Intelhorce SA (πρώην Industrias Textiles de Guadalhorce SA) που σήμερα φέρει την επωνυμία GTE General Textil España SA, κρατική επιχείρηση παραγωγής βαμβακερών υφαντουργικών προϊόντων [26]. Το άρθρο 1 της αποφάσεως όρισε ότι η ενίσχυση, που παρασχέθηκε στην Intelhorce υπό μορφήν εισφο-

26 — ΕΕ 1992, L 176, σ. 57.

ρών κεφαλαίου ύψους 7 820 εκατομμυρίων PTA κατά την περίοδο από το 1986 έως τον Μάιο του 1989, χορηγήθηκε παρανόμως, δεδομένου ότι δεν τηρήθηκαν οι διαδικαστικοί κανόνες του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Ωστόσο, η ενίσχυση αυτή κηρύχθηκε συμβατή με την κοινή αγορά βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

118. Κατά το άρθρο 2 της αποφάσεως, το στοιχείο κρατικής ενισχύσεως ύψους 4 405 εκατομμυρίων PTA, που περιέχεται στην εισφορά κεφαλαίου στην οποία προέβη το Patrimonio del Estado προς την Intelhorce πριν από την ιδιωτικοποίησή της τον Αύγουστο του 1989, είναι παράνομο, δεδομένου ότι χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Επιπλέον, η ενίσχυση αυτή κηρύχθηκε ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, δεδομένου ότι ουδεμία προϋπόθεση πληρούσε από εκείνες που θα έπρεπε να είχαν τηρηθεί για να τύχει εφαρμογής κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 92, παράγραφοι 2 και 3. Το ποσό των 4 405 εκατομμυρίων PTA προέκυψε ως εξής: από την εισφορά κεφαλαίου ύψους 5 869 εκατομμυρίων PTA, η Επιτροπή αφαίρεσε το τίμημα που οι Benorbe και Bensrevice κατέβαλαν για την απόκτηση των μετοχών της Intelhorce. Ωστόσο, η Επιτροπή, αντί απλώς να αφαιρέσει 2 000 εκατομμύρια PTA, έλαβε υπόψη της το γεγονός ότι το τίμημα ήταν καταβλητέο σε τρεις δόσεις κατά τα έτη 1991, 1992 και 1993. Εφαρμόζοντας ένα «συντελεστή για τον προσδιορισμό της τρέχουσας αξίας» της τάξεως του 12,1 %, η Επιτροπή υπολόγισε ότι κατά τον χρόνο της πωλήσεως η αξία του ποσού που οι Benorbe και Benservice κατέβαλαν για την αγορά της Intelhorce ανερχόταν σε 1 464 εκατομμύρια PTA. Συνεπώς, το στοιχείο κρατικής ενισχύσεως υπολογίστηκε στο ποσό των 4 405 εκατομμυρίων PTA (5 869 - 1 464 = 4 405).

119. Το άρθρο 3 της αποφάσεως επέβαλε στο Patrimonio del Estado να αναζητήσει 4 405 εκατομμύρια PTA από την Intelhorce (ή GTE General Textil España SA, όπως είχε αλλάξει την επωνυμία της). Η ενίσχυση πρέπει να αναζητηθεί κατά τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, εντόκως από την ημερομηνία κατά την οποία χορηγήθηκε.

120. Το άρθρο 4 επέβαλε στην Ισπανία να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την κοινοποίηση της αποφάσεως, για τα μέτρα που θα ελάμβανε προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή.

121. Με προσφυγή που κατέθεσε στο Δικαστήριο στις 19 Ιουνίου 1992, η Ισπανία ζητεί από το Δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση 92/321.

122. Η προσφυγή της Ισπανίας, η οποία έχει διαρθρωθεί λίγο διαφορετικά από τις προσφυγές στις υποθέσεις C-278/92 και C-279/92, περιέχει τρεις λόγους ακυρώσεως. Θα τους εξετάσω με τη σειρά.

Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως

123. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι το κεφάλαιο που έχει εισενεχθεί υπέρ της Intelhorce δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης για δύο λόγους.

124. *Πρώτον,* η εισφορά κεφαλαίου δεν επηρέασε τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή απλώς ανέλυσε τη γενική κατάσταση του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας στην Κοινότητα και δεν παρέσχε πληροφοριακά στοιχεία ως προς την ισπανική αγορά ή τη συγκεκριμένη κατάσταση της Intelhorce. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν εξέθεσε τους λόγους του συμπεράσματος ότι οι συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών επηρεάστηκαν από τη χρηματοδοτική βοήθεια που παρασχέθηκε στην Intelhorce.

125. *Δεύτερον,* η δράση του Δημοσίου αντιστοιχεί στην κανονική συμπεριφορά ιδιώτη επενδυτή. Η Intelhorce πωλήθηκε στον υποβαλόντα την καλύτερη προσφορά και η λύση που έγινε δεκτή ήταν από οικονομικής απόψεως η πλέον συμφέρουσα. Η πώληση πραγματοποιήθηκε υπό συνθήκες διαφάνειας με προσφορά που γνωστοποιήθηκε στη διεθνή αγορά, που δεν εξηρτάτο εκ των προτέρων από όρους και που ήταν ανοιχτή σε όλους τους ενδεχομένους αγοραστές. Η προσφορά αγοράς που έγινε δεκτή ήταν, καθαρώς από χρηματοδοτικής απόψεως, η πλέον ελκυστική για το Δημόσιο, δεδομένου ότι οι άλλες προσφορές απαιτούσαν από αυτό να προβεί σε πολύ μεγαλύτερη εισφορά κεφαλαίου. Η μόνη εναλλακτική λύση, αντί της ιδιωτικοποιήσεως, ήταν η εκκαθάριση της εταιρίας. Το κόστος της εκκαθαρίσεως θα ήταν κατά πολύ υψηλότερο, δεδομένου ότι θα ήταν αναγκαίο να καταβληθούν αποζημιώσεις λόγω απολύσεως σε 1 671 εργαζομένους (11 362,8 εκατομμύρια PTA) και επιδόματα ανεργίας (κόστους για το Δημόσιο 3 000 εκατομμυρίων PTA). Η Ισπανία αναφέρεται επίσης στο κόστος ενισχύσεων για την αναζωογόνηση της βιομηχανίας υφασμάτων στην πληττόμενη περιοχή και υποστηρίζει ότι η εκκαθάριση δεν ήταν πολιτικώς και κοινωνικώς εφικτή, δεδομένου ότι η Intelhorce ήταν δημόσια επιχείρηση σε περιοχή με υψηλή ανεργία, σημαντικό βιομηχανικό έλλειμμα και «ισχυρή κοινωνική αντίθεση» σε τέτοιο μέτρο. Η επαρχία της Malaga είναι οικονομικώς υποανάπτυκτη και διαθέτει υψηλό ποσοστό ανεργίας (28,8 % συγκρινόμενο με τον εθνικό μέσο όρο του 18,5 %). Η Intelhorce είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης στην επαρχία αυτή, το δε εργατοϋπαλληλικό δυναμικό της αντιστοιχεί στο 1 % της συνολικής απασχολήσεως. Τέλος, η Ισπανία, όπως και στην υπόθεση C-278/92, επικαλείται την ανάγκη αποτροπής βλάβης στο καλό όνομα του Patrimonio del Estado.

126. Κατά τη γνώμη μου, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί. Πρώτ' απ' όλα, όσον αφορά τον επηρεασμό των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών, τα σχόλια που διατύπωσα στις παραγράφους 33 έως 35 σχετικώς με την υπόθεση

C-278/92 ισχύουν mutatis mutandis στην υπό κρίση υπόθεση. Επιπλέον, η προσβαλλόμενη απόφαση περιείχε λεπτομερή πληροφοριακά στοιχεία ως προς την κλίμακα του ενδοκοινοτικού εμπορίου βαμβακερών προϊόντων. Η απόφαση μνημόνευσε (στο μέρος IV) ότι η συνολική κοινοτική παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, το 20 % της οποίας αντιστοιχεί στη βαμβακοβιομηχανία, ανήλθε το 1988 σε 86 691 εκατομμύρια ECU· η ισπανική παραγωγή αντιστοιχούσε στο 11 % της νηματουργικής και στο 13 % της υφαντουργικής κοινοτικής παραγωγής· το ενδοκοινοτικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών βαμβακερών προϊόντων ήταν σημαντικό, ανερχόμενο στο 22, 34 και 63 % της αντίστοιχης κοινοτικής παραγωγής νημάτων, υφασμάτων και τελικών προϊόντων· η Intelhorce συμμετέχει στο εμπόριο αυτό και κατέχει «σημαντική θέση στην ισπανική αγορά, πράγμα που αναγνωρίζουν οι ισπανικές αρχές». Η απόφαση ανέφερε επίσης ότι η αγορά κλωστοϋφαντουργικών βαμβακερών προϊόντων είναι «μια από τις πλέον ευαίσθητες λόγω της στασιμότητας από την πλευρά της ζητήσεως και της αυξανόμενης πιέσεως από εισαγωγές από τρίτες χώρες που προκαλούν συμπίεση των τιμών και αυξημένα ποσοστά αργούσας παραγωγικής ικανότητας». Παρόλον ότι η απόφαση δεν μνημονεύει το ακριβές μερίδιο της Intelhorce στην αγορά ή το ποσοστό των εξαγομένων προϊόντων της σε άλλα κράτη μέλη, η αιτιολογία της είναι επαρκής υπό το φως της νομολογίας που παρατέθηκε πιο πάνω στις παραγράφους 33 και 34.

127. Όσο για την εφαρμογή του κριτηρίου περί του ιδιώτη επενδυτή, οι συλλογισμοί που εκτέθηκαν πιο πάνω στις παραγράφους 28 έως 30, όσον αφορά την υπόθεση C-278/92, ισχύουν εξίσου στην υπό κρίση υπόθεση, όπου οι ισπανικές αρχές εισέφεραν 5 869 εκατομμύρια PTA στο κεφάλαιο της Intelhorce και συγχρόνως συμφώνησαν να πωλήσουν την εταιρία αντί 2 000 εκατομμυρίων PTA. Τούτο δεν αποτελεί ενέργεια λογικού ιδιώτη επενδυτή που χρησιμοποιεί συνήθη κριτήρια εμπορικής σωφροσύνης. Επιπλέον, όπως στην υπόθεση C-279/92, από το περιεχόμενο του δικογράφου της προσφυγής της Ισπανίας είναι φανερό ότι η από την Ισπανία κατανόηση του κριτηρίου περί του ιδιώτη επενδυτή είναι πλημμελής: η Ισπανία, επιχειρώντας να αποδείξει ότι το κόστος του κλεισίματος της Intelhorce θα υπερέβαινε το κόστος της ιδιωτικοποιήσεώς της βάσει των όρων που συμφωνήθηκαν με τις Benservice και Benorbe, αναφέρεται στο κόστος των επιδομάτων ανεργίας και των ενισχύσεων για την αναζωογόνηση της βιομηχανίας υφασμάτων στην πληττόμενη περιοχή, αποδίδοντας συγχρόνως έμφαση στις πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις του προβλήματος. Τέτοιες σκέψεις δεν σχετίζονται με το κριτήριο περί του ιδιώτη επενδυτή.

128. Τέλος, το επιχείρημα που στηρίζεται στην ανάγκη διαφυλάξεως του καλού ονόματος του Patrimonio del Estado πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που παρατέθηκαν πιο πάνω στην παράγραφο 30.

Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως

129. Η Ισπανία ισχυρίζεται ότι, αν η εισφορά κεφαλαίου που πραγματοποιήθηκε

υπέρ της Intelhorce σε σχέση με την ιδιωτικοποίησή της αποτελούσε ενίσχυση, θα έπρεπε να είχε κηρυχθεί συμβατή με την κοινή αγορά βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης.

130. Όσον αφορά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', η Ισπανία παρατηρεί ότι οι αγοραστές της Intelhorce αποδύθηκαν σε μια σημαντική προσπάθεια, από χρηματοδοτικής και οργανωτικής απόψεως, με σκοπό να επιτύχουν τη βιωσιμότητα της εταιρίας, και ότι το στοιχείο της τεχνογνωσίας τους είναι αποφασιστικής σημασίας. Η πώληση δεν σχεδιάστηκε για να συνεχίσει η εταιρία να λειτουργεί τεχνητώς, αλλά για να εξασφαλιστεί η πλήρης οικονομική της ανάκαμψη. Το σχέδιο ανακάμψεως προέβλεπε μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού κατά 40 % και περικοπές στην παραγωγή των παραδοσιακών προϊόντων της Intelhorce. Κατά το τέλος του 1993 η παραγωγή της σε νήματα επρόκειτο να μειωθεί κατά 21 % και η παραγωγή της σε υφασμένα είδη ιματισμού κατά 50 %.

131. Όσον αφορά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', η Ισπανία αμφισβητεί την άποψη της Επιτροπής ότι η διάταξη αυτή δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής λόγω της ελλείψεως στερεού προγράμματος αναδιαρθρώσεως ή μετατροπής. Η Ισπανία επιμένει ότι ολόκληρο το εγχείρημα ιδιωτικοποιήσεως είχε ως επίκεντρο το σχέδιο βιωσιμότητας που υπέβαλαν οι αγοραστές. Επιπλέον, συντελέστηκε πραγματική μείωση της παραγωγικής ικανότητας της Intelhorce. Πέραν των στοιχείων που παρατέθηκαν πιο πάνω, η Ισπανία αναφέρει ότι το σύνολο των ετησίων πωλήσεων της Intelhorce το 1990, 1991 και 1992 ήταν 7 000 εκατομμύρια, 6 300 εκατομμύρια και 5 670 εκατομμύρια PTA αντιστοίχως.

132. Η Ισπανία μέμφεται την Επιτροπή για το ότι αντιφάσκει όταν δέχεται ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', πληρούνται από την ενίσχυση που χορηγήθηκε μεταξύ 1986 και Μαΐου 1989, αλλά όχι και από την ενίσχυση που χορηγήθηκε προκειμένου να ιδιωτικοποιηθεί η Intelhorce. Κατά την Ισπανία, η προσβαλλόμενη απόφαση ουδένα λόγο παρέχει δικαιολογούντα τέτοια διαφορετική μεταχείριση.

133. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ισπανία εν προκειμένω, όπως στην υπόθεση C-278/92, επικαλείται αμφότερα τα στοιχεία α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Δεν αμφισβητείται ότι η περιοχή της Malaga, όπως η περιοχή της Σεβίλλης, πλήττεται από σοβαρή υποαπασχόληση, γεγονός που σημαίνει ότι το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', μπορεί, καταρχήν, να έχει εφαρμογή. Οι παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν πιο πάνω στις παραγράφους 43 έως 45 ως προς τη σχέση μεταξύ των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, ισχύουν επίσης στην υπό κρίση υπόθεση.

134. Από τις προσβαλλόμενες αποφάσεις στην υπόθεση αυτή και στην υπόθεση C-278/92 είναι φανερό ότι η Επιτροπή θεωρεί ότι το ευεργέτημα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', πρέπει, όσο περισσότερο είναι δυνατόν, να επιφυλάσσεται σε ενισχύσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο γενικού σχεδίου περιφερειακής ενισχύσεως. Η Επιτροπή είναι απρόθυμη να επεκτείνει το ευεργέτημα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', σε ad hoc χορηγήσεις ενισχύσεως υπό μορφήν αυθαιρέτων εισφορών κεφαλαίου: βλ. την έκτη και έβδομη παράγραφο του μέρους VII της αποφάσεως 92/321. Ωστόσο, η Επιτροπή είναι πρόθυμη να επιτρέπει κατ' εξαίρεση τέτοιες χορηγήσεις ενισχύσεως, αρκεί η ενίσχυση να συμβάλλει στη «μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της περιοχής» που σημαίνει ότι «πρέπει τουλάχιστον να χρησιμεύει για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της εταιρίας (...) χωρίς να έχει απαράδεκτες αρνητικές επιπτώσεις στις συνθήκες ανταγωνισμού εντός της Κοινότητας»: βλ. την έβδομη παράγραφο του μέρους VII της αποφάσεως. Η Επιτροπή κάνει επίσης λόγο — αν και περισσότερο σε σχέση με την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ' — για την ανάγκη «να υπάρχει, σε αντιστάθμισμα, δικαιολόγηση της ενισχύσεως υπό μορφήν συμβολής εκ μέρους του δικαιούχου στην επίτευξη των στόχων του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η οποία συμβολή πρέπει να υπερβαίνει τη συνήθη διαμόρφωση των δυνάμεων της αγοράς που έχουν μεταβληθεί από την ενίσχυση»: βλ. τη δωδέκατη παράγραφο του μέρους VII της αποφάσεως.

135. Η έννοια της αντισταθμιστικής δικαιολογήσεως, η οποία αποτελεί επαναλαμβανόμενο θέμα των αποφάσεων της Επιτροπής στο πεδίο αυτό, φαίνεται ότι σημαίνει ότι η οικεία επιχείρηση, προκειμένου να δικαιολογήσει τη χορήγηση κρατικής ενισχύσεως, πρέπει να έχει κάποια θετική συμβολή στην κατάσταση του ανταγωνισμού στην Κοινότητα στο σύνολό της, περιορίζοντας, για παράδειγμα, την παραγωγική της ικανότητα, περικόπτοντας την παραγωγή ευαισθήτων αγαθών για τα οποία η αγορά είναι κορεσμένη και διοχετεύοντας την παραγωγική της ενέργεια σε τομείς της οικονομίας που έχουν ταραχθεί λιγότερο από το φαινόμενο της υπερβολικής προσφοράς και της ανεπαρκούς ζητήσεως.

136. Με άλλα λόγια, η Επιτροπή είναι εχθρική έναντι των ad hoc ενισχύσεων που απλώς θα παράσχουν στον δικαιούχο το κίνητρο να παράγει όλο και περισσότερα αγαθά για τα οποία δεν υπάρχει πραγματική ζήτηση, δεδομένου ότι οι ενισχύσεις αυτές δεν θα κάνουν τίποτα για να εξασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του δικαιούχου και θα επιδεινώσουν την κατάσταση του ανταγωνισμού στην Κοινότητα ως σύνολο. Από την άλλη μεριά, η Επιτροπή είναι πρόθυμη να εξετάζει ευμενώς ad hoc ενισχύσεις που θα επιτρέψουν στον δικαιούχο να προσαρμοστεί στις μεταβολές στη ζήτηση και έτσι να επιτύχει μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα χωρίς υπερβολική βλάβη του κοινού συμφέροντος. Η προσέγγιση της Επιτροπής, αν είναι όντως αυτή, κατά τη γνώμη μου είναι η ορθή.

137. Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή αρνήθηκε να επιτρέψει την ενίσχυση προς την Intelhorce για τον λόγο ότι τα δύο προγράμματα αναδιαρθρώσεως που τέθηκαν σε εφαρμογή από την Intelhorce και τις ισπανικές αρχές δεν προέβλεπαν επαρκή αντισταθμιστική δικαιολόγηση, όπως αυτή

ορίστηκε πιο πάνω, και δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της εταιρίας. Όσο για την αντισταθμιστική δικαιολόγηση, η Επιτροπή σημείωσε (στη 15η παράγραφο του μέρους VII της αποφάσεως) ότι ουδέν εκ των δύο προγραμμάτων αναδιαρθρώσεως αντιμετώπιζε την υποχρέωση μειώσεως της παραγωγικής ικανότητας. Το αρχικό πρόγραμμα προέβλεπε «την επανάληψη των δραστηριοτήτων της εταιρίας με σημαντική αύξηση των συνολικών της πωλήσεων, τόσο σε παραδοσιακά προϊόντα όσο και στο δίκτυο καταστημάτων, κατά 91 % από 7 754 εκατομμύρια PTA σε 14 787 εκατομμύρια PTA». Παρόλον ότι το αναθεωρημένο πρόγραμμα προέβλεπε μια ελαφρά μείωση των πωλήσεων (κατά 6,5 % μεταξύ 1990 και 1992), τίποτα δεν εμπόδιζε την Intelhorce να επεκτείνει τις δραστηριότητές της μετά το 1992.

γραμμα έπρεπε να αναθεωρηθεί, εν μέρει λόγω πλημμυρών που έπληξαν την επαρχία της Malaga τον Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 1989 και εν μέρει — κατά την προσβαλλόμενη απόφαση — λόγω «της αποδεδειγμένης ανικανότητας της επιχειρήσεως να αρχίσει να υλοποιεί τη στρατηγική για τα είδη ιματισμού»: βλ. την όγδοη παράγραφο του μέρους IV. Το αναθεωρημένο πρόγραμμα προέβλεπε επ' αόριστον αναβολή της πολιτικής για τα είδη ιματισμού και το αντίστοιχο δίκτυο καταστημάτων, περικοπές στην παραγωγή και μείωση του εργατοϋπαλληλικού δυναμικού σε 1 000 άτομα: βλ. την όγδοη και ένατη παράγραφο του μέρους IV. Το αναθεωρημένο πρόγραμμα προέβλεπε για το 1990 συνολικές ζημίες 1 894 εκατομμυρίων PTA, οι οποίες το 1992 θα μειώνονταν σε 1 712 εκατομμύρια PTA: βλ. τη δέκατη παράγραφο του μέρους IV.

138. Όσο για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της Intelhorce, η Επιτροπή σημείωσε ότι ο σκοπός κλειδί του αρχικού προγράμματος συνίστατο στο να ισχυροποιηθεί η θέση της Intelhorce μέσω της δημιουργίας δύο δικτύων καταστημάτων που θα πωλούσαν λευκά είδη και είδη ιματισμού δικής της παραγωγής. Όσον αφορά τα λευκά είδη, η Intelhorce σχεδίαζε να ανοίξει 15 δικά της καταστήματα και 22 καταστήματα με συμβάσεις franchising, ενώ, όσον αφορά τα είδη ιματισμού, οι αριθμοί ήσαν 14 και 50 καταστήματα αντιστοίχως: βλ. την τρίτη και τέταρτη παράγραφο του μέρους IV. Είχε προβλεφθεί ότι τα καταστήματα το 1994 θα απέφεραν κέρδη 1 741 εκατομμυρίων PTA και ότι κατά το έτος αυτό τα συνολικά κέρδη της Intelhorce θα ανέρχονταν σε 1 044 εκατομμύρια PTA: βλ. την τέταρτη παράγραφο του μέρους IV. Το αρχικό πρό-

139. Παρόλον ότι η συλλογιστική της Επιτροπής ως προς το ζήτημα της βιωσιμότητας δεν αναπτύχθηκε όσο εκτενώς θα ήταν δυνατόν, στα σχετικά χωρία της προσβαλλομένης αποφάσεως που εκτέθηκαν πιο πάνω υπάρχουν, κατά τη γνώμη μου, επαρκή στοιχεία για να στηρίξουν το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι ούτε το αρχικό ούτε το αναθεωρημένο πρόγραμμα μπορούσαν να μεταμορφώσουν την Intelhorce από χρονίως μη κερδοφόρο εταιρία σε οικονομικώς βιώσιμη επιχείρηση. Η Επιτροπή συνοψίζει καλά τη ζοφερή κατάσταση, όταν αναφέρει (στη 16η παράγραφο του μέρους VII) ότι τόσο υπό την αρχική όσο και υπό την αναθεωρημένη εκδοχή του προγράμματος «η εταιρία επιμόνως εμφάνιζε αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα». Υπήρχαν επίσης αδύναμα αποδεικτικά στοιχεία ως

προς οποιαδήποτε «αντισταθμιστική δικαιολόγηση», όπως αυτή ορίστηκε παραπάνω στην παράγραφο 135.

Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως

140. Αυτό που ίσως είναι το πιο σημαντικό είναι το ότι οι ισπανικές αρχές φαίνεται να έχουν δεχθεί ότι το αναθεωρημένο πρόγραμμα ήταν ακατάλληλο, όπως προκύπτει από τις πέντε τελευταίες παραγράφους της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εκεί αναφέρεται ότι η Επιτροπή, σε συνάντηση στις 18 Μαρτίου 1991, ζήτησε από τις ισπανικές αρχές να της υποβάλουν μέχρι τις 10 Μαΐου 1991 ένα νέο αναθεωρημένο σχέδιο αναδιαρθρώσεως. Παρότι έγιναν δύο υπομνήσεις, οι ισπανικές αρχές εξακολουθούσαν, κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, να μην έχουν συμμορφωθεί προς την υποχρέωση αυτή. Ωστόσο, δεν επιχείρησαν να υπερασπιστούν το υπάρχον αναθεωρημένο πρόγραμμα. Απεναντίας, με επιστολές της 12ης Ιουνίου και της 18ης Ιουλίου 1991, ζήτησαν από την Επιτροπή να αναβάλει την έκδοση οποιασδήποτε αποφάσεως επί της υποθέσεως, μέχρις ότου μπορέσουν να της υποβάλουν ένα εναλλακτικό σχέδιο αναδιαρθρώσεως, το οποίο τότε αποτελούσε αντικείμενο διαπραγματεύσεων με τους νέους ιδιοκτήτες. Συνεπώς, είναι σαφές ότι οι ισπανικές αρχές ομολόγησαν την ακαταλληλότητα του προγράμματος αναδιαρθρώσεως, αλλά δεν μπόρεσαν να έλθουν σε συμφωνία με τους νέους ιδιοκτήτες επί ενός βελτιωμένου προγράμματος.

141. Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, καταλήγω στην απόρριψη του δευτέρου λόγου ακυρώσεως.

142. Η Ισπανία αμφισβητεί την υποχρέωση αναζητήσεως της ενισχύσεως που επιβάλλεται από το άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως στο Patrimonio del Estado. Ισχυρίζεται ότι η αναζήτηση της ενισχύσεως επιβάλλει ένα δυσανάλογο βάρος στην οικεία επιχείρηση και στους μισθωτούς της, βλάπτοντας συγχρόνως την οικονομική κατάσταση στην περιοχή αυτή, ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση εκτέθηκαν ανεπαρκείς λόγοι για να δικαιολογηθεί η υποχρέωση αναζητήσεως της ενισχύσεως και ότι, εν πάση περιπτώσει, το αποδοτέο ποσό έχει υπολογιστεί εσφαλμένως.

143. Επί του τελευταίου σημείου, η Ισπανία αναφέρει ότι, αν η Επιτροπή κατά τον υπολογισμό της αξίας της ενισχύσεως ορθώς αφαίρεσε ορισμένο ποσό από το τίμημα των 2 000 εκατομμυρίων PTA που οι Benorbe και Benservice κατέβαλαν στην Intelhorce, για τον λόγο ότι το σύνολο του τιμήματος δεν καταβλήθηκε αμέσως, παρόμοια προσαρμογή θα έπρεπε να είχε γίνει στην αξία των εισφορών κεφαλαίου στις οποίες προέβη το Patrimonio del Estado, δεδομένου ότι και αυτές έπρεπε να καταβληθούν σε πολλές δόσεις.

144. Εκτός του επιχειρήματος που αφορά τον προσδιορισμό του ποσού της χορηγηθείσας στην Intelhorce ενισχύσεως, όλα τα

επιχειρήματα που διατυπώθηκαν με αυτόν τον λόγο ακυρώσεως αντιστοιχούν κατά μεγάλο βαθμό σ' αυτά που προβλήθηκαν με τον πέμπτο λόγο ακυρώσεως στις υποθέσεις C-278/92 και C-279/92. Πρέπει να απορριφθούν για τους λόγους που εκτέθηκαν πιο πάνω στις παραγράφους 63 έως 65 και 104.

145. Όσον αφορά το επιχείρημα περί προσδιορισμού του ποσού της ενισχύσεως, η Επιτροπή με το υπόμνημα αντικρούσεως προβαίνει σε δύο παρατηρήσεις. Πρώτον, ισχυρίζεται ότι, ανεξαρτήτως του αν η Intelhorce και οι αγοραστές μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την εισφορά κεφαλαίου, τα χρήματα καταβλήθηκαν από το Δημόσιο κατά τη μεταβίβαση της κυριότητας των μετοχών· τα κονδύλια αποτέλεσαν μέρος του ενεργητικού της Intelhorce κατά την πώληση της εταιρίας, παρόλον ότι το χρονικό σημείο κατά το οποίο μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν είχε μετατεθεί στο μέλλον. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι ποσά που κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό είναι κατά κανόνα τοκοφόρα και αναφέρει ότι δεν γνωρίζει ότι αυτό δεν έχει συμβεί εν προκειμένω. Η Επιτροπή στη συνέχεια παρατηρεί, επικουρικότερα, ότι από δημοσιεύματα του τύπου έμαθε ότι οι ισπανικές αρχές επέτρεψαν στην Intelhorce να χρησιμοποιήσει τα εν λόγω κονδύλια νωρίτερα απ' ό,τι είχε αρχικώς συμφωνηθεί.

146. Στο υπόμνημα απαντήσεως η Ισπανία ουδόλως προσπαθεί να ασχοληθεί με το κύριο επιχείρημα της Επιτροπής — δηλαδή ότι τα κονδύλια που χορηγήθηκαν στην Intelhorce ήσαν τοκοφόρα προς όφελος της Intelhorce και των αγοραστών της από την ημερομηνία πωλήσεως της επιχειρήσεως — και αφοσιώνεται πλήρως στο επικουρικό επιχείρημα. Όσο γι' αυτό, αναφέρει ότι οι ημερομηνίες κατά τις οποίες η Intelhorce απέκτησε πρόσβαση στα επιμέρους κονδύλια της εισφοράς κεφαλαίου προηγήθηκαν κατά λίγους μήνες των ημερομηνιών που προβλέπονται στη σύμβαση.

147. Το ζήτημα αν και προς όφελος τίνος συσσωρεύτηκαν τόκοι επί της εισφοράς κεφαλαίου μετά την ημερομηνία πωλήσεως της Intelhorce στις Benorbe και Benservice είναι κρίσιμο. Αν τα χρήματα αυτά περιήλθαν στην ιδιοκτησία της Intelhorce από την ημερομηνία συντελέσεως της ιδιωτικοποιήσεως και απέφεραν τόκους από την ημερομηνία αυτή υπέρ της Intelhorce, το γεγονός ότι η εταιρία δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα χρήματα αμέσως, παρά μόνον αργότερα, είναι αδιάφορο για τον υπολογισμό της αξίας των εισφορών κεφαλαίου που πραγματοποιήθηκαν από το Δημόσιο υπέρ της Intelhorce. Ο τόκος θα αντιστάθμιζε την καθυστέρηση στην πρόσβαση της Intelhorce στα χρήματα. Η εν προκειμένω σιωπή της Ισπανίας στο υπόμνημα απαντήσεως οδηγεί αναπόφευκτα στο συμπέρασμα ότι η εκδοχή των γεγονότων που προέβαλε η Επιτροπή με το υπόμνημα αντικρούσεως είναι ορθή. Συνεπώς, δεν συντρέχει λόγος να αμφισβητηθεί η μέθοδος βάσει της οποίας υπολογίστηκε στην προσβαλλόμενη απόφαση το ποσό της ενισχύσεως. Έπεται ότι ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Συμπέρασμα

148. Καταλήγω συνεπώς στο συμπέρασμα ότι στην υπόθεση C-278/92 (Hytasa) η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 και τα άρθρα 3 και 4 της αποφάσεως 92/317/ΕΟΚ πρέπει να ακυρωθούν· στις υποθέσεις C-279/92 και C-280/92 οι προσφυγές της Ισπανίας πρέπει να απορριφθούν. Απομένει το ζήτημα των δικαστικών εξόδων. Αν οι προσφυγές δεν είχαν συνεκδικαστεί, θα είχα τη γνώμη ότι στην υπόθεση C-278/92 οι διάδικοι θα έπρεπε να φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα βάσει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, δεδομένου ότι νίκησαν και ηττήθηκαν εν μέρει· και ότι στις υποθέσεις C-279/92 και C-280/92 η Ισπανία θα έπρεπε να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής βάσει του άρθρου 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας. Ωστόσο, εφόσον οι υποθέσεις συνεκδικάστηκαν κατόπιν αιτήσεως της Επιτροπής, φαίνεται ορθότερο να αντιμετωπιστούν τα έξοδα συνολικώς και να φέρει κάθε διάδικος το σύνολο των δικαστικών του εξόδων.

149. Συνεπώς, είμαι της γνώμης ότι:

1) Στην υπόθεση C-278/92, η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 και τα άρθρα 3 και 4 της αποφάσεως 92/317/ΕΟΚ της Επιτροπής πρέπει να ακυρωθούν.

2) Στις υποθέσεις C-279/92 και C-280/92 οι προσφυγές της Ισπανίας πρέπει να απορριφθούν.

3) Οι διάδικοι πρέπει να φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.